Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вlашаrlхкета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дене • ЕРА, 29 МАЙ, 1980 ШУ. • № 64 (6194). • Мах 2 кепиг.

ДОАКЪАР КИЙЧДАР

Республикерчу юрта боахамашкара къахьегамхой дентара дешта тешнаш дикхьеш йол, сенаж, баьцо хьоар кийчдеш боалх. Уж гIерт шоай ханнальеш ца йойташ дIакийна а цонашкара а баьцаш чувоа. Еррагача республике йол, сенаж, баьцо хьоар кийчдара гIулакх соахкарчул дукха а дикагIа лел.

Къаьстта дика лел доакъар кийчдеша Шелковской районерча боахамашка. Цар хIанзе кийчъяьй 1000 тонн йол, 8000 тоннал совгIа сенаж е их план, 10 эзар тонн силос е яланагIа 21 процент, 1370 тонн баьца хьоар е яланагIа 13 процент.

Наурски районерча боахамаша кийчъяьй 500 тонн йол, 560 тонн сенаж, 227 тонн баьца хьоар.

Кхыча дуккхача боахамашка доакъар кийчдара балхаш хIана а боккъонца дIадолададац. Гудермесски, Назрановски, Шалински районашка цхьа тонн кхаллал йол, сенаж, силос, баьца хьоар кийчдаьдац. ХIаьта цар бутт чакхбаьлча бала боал.

Ших шерарча дикача хьалашта торо хулийт тIадоагIача Iай хьайбаш Iаьнгара дахара мел эша доакъар Iалашде.

Цу лоархIамеча гIулакха тIа соакха санна гIалатеш дувлийта йиш яц.

Нетлагlча пятилетка тIехкьарча шерех бlарччача пятилетнан план ханал хьалха кхоачашъяра деррига шоай низаш оарцагlдаьхача Нохч-ГIалгIайчен промышленноста болхлоша дикача производствени хьокхаманца чакхбаьккхаб дlабаха биъ бутт. Продукци маьхала лкихара пачхаьалкхен план 100,5 процент кхоачашъяьй. Валовой продукци арахецара биъ бетта план а тIехкховчацъяьй. Биъ бетта заданел совгIа республика промышленноста къахьегамхоша маьхала яьккхай ворхI миллион сом совгIа тайп-тайпара продукци. Республикерча промышленносте планал совгIа арахецача продукцех дукхагIдола дакъа къахьегама овсарле лакхъяра чотагIа кийчъеш я. Пятилетка ханал хьалха кхоачашъяра, арахеца продукци тIа-тIа дукхагIа а хулийташ, производства эффективность лакхъяра йола керттера резерв я къахьегама овсарле лакхъяр.

КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ ЛАКХЪЯР — КЕРТТЕРДАР

Цу гIуланха тIаераяьй шоай ерriга торонаш кхоачамаш республика промышленноста болхлоша. Къахьегама овсарле лакхъяра биъ бетта план 100,3 процент кхоачаш а я еш, соахка цу юкъа хинначул 1,7 процент лакхъяьй цар из.

КПСС XXV съезда, цул тIехьагIа хиннача КПСС ЦК Пленумий решенеш тIа белгалдаьккха да вай мохк социальни а экономически а дегIанхуалара девзарех да сихха къахьегама овсарле лакхъяр, аьнна. Шоай болх тIа-тIа тоабара уж дешаш ларде а лувцаш хьинаре къахьегаш ба республикерча дукхача промышленни предприятей болхлой.

Къахьегама овсарле лакхъяра болх къаьстта дика вlаштIехьбаьккхаб ГI. Ахриева цIерагIча назрановски «Электроинструмент», «Автоспецоборудование» яхача Грознески опытно-экспериментальни, «Красный молот», «Нефтехимзапчасть», Грознески ремонтно-механически заводий, Грознески швейни производствени объединене, кхыча предприятей коллективаша. ДегIа мел еха продукци къахьегама овсарле лакхъяра чотагIа хилийтай цар.

Химиний ростовчаний инициативех йола социалистически яхь кхетамца вlаштIехьа а яьнна, цу лакхе цIераш яьхачех кхы цхьайолчех предприятешка биза пайда. Ийбу производственни мощностех балха ханахи. Хаддаза юкъехкувл цар социалистически яхьа керда формаш. Къахьегама овсарле лакхъяра болх, пачхаьалкхен плани тIайца социалистически дехкарашк кхоачашдар миштта лел хьожаш даим тIахьожам лоаттабу цар. Керда техникен дикагIйола технологии производства юкъехкувлара заданеш массама а толамца кхоачашъю. Шерра даьржад цу предприятешка хозрасчетни комплексни бригадаш вlашагIа а схкаш, бригадни методагIа къахьегилга. ЦIенхаштта къовсам лоаттабу къахьегамен производственни дисциплина телхаерашца, брак йолаш продукци кийчъерашца.

Республика ерriга промышленность хьанийцача къахьегама овсарле лакхъяра биъ бетта план толамца кхоачашъяь яле а, ерrигача промышленни предприятеех хIара ялхлагIа йолчо кхоачашъяьяц цу лоархIамеча хьокхама пачхаьалкхен план. Царех я «Грознефтеоргсинтез» производствени объединене, Грознески кога гIирс беча фабрика, шурий промышленноста производствени объединене, Гудермесски мединструментий завода, керудан гIишлон материалаш йоакхен чакхйоахен Карабулакски заводи, Аргунски Грознески аьшнабетона изделий заводий, кхыйолча предприятей коллективаш. Цу предприятешка хаддаза тIахьожам лоаттабац къахьегама овсарле лакхъяра план миштта кхоачашъю хьожаш.

Цхьаккха дича а ла мегаргдолаш гIулакх дац къахьегама овсарле лакхъяла езача метта из лохлуш хилар. Соахка биъ бетта хинначул ших шера цу юкъа къахьегама овсарле лохъяьй механизировании карьерни боахама, Грознески маьхха комбината, кондитерски фабрика, йий доаккхача завода, кхыча предприятей коллективаша. Цу гIулакха бехказа бовла гIерт цу предприятей кулгалхой.

КПСС XXVI съезд хьаенлача дена сийленца вакъабахара къахьегама вахте эттача республикерча промышленни предприятей коллективаша социалистически дехкараш тIавийцад СССР керда Конституци тIанйца кхо шу дузача денга кхачалехьа пхе шера план кхоачашъе. Уж дехкараш толамца кхоачашм тIехкховчаши дара цхьаккха дича ла мегаргдолаш дац къахьегама овсарле лохлулга. Из ца хилийтара ерriга шоай торонаш оарцагIъяха дехкарийла ба хIара предприяте кулгалхой.

ХIара промышленни предприяте коллективо тIанийцача социалистически дехкараш тIа белгалъяьха я къахьегама овсарле лакхъяра йола мероприятеш. Уж йиза чакхъяьйтара бокха бехктокхам тIалатт инженерно-технически белхлоша. Ши-шай творчески планаш чакхъяха еза царех хIаране, болхлой оарцагIбаха беза хьалхаца латта дехкараш кхоачашдара. Балха тIа вийслу кхоачамбоацараш гуча а доахаш, уж дIадахара тIагIертта къовсам лоаттабе дехкарийла ба халкъа тIахьожамхой.

ТIехьа а ца тетташ производства юкъехкувлийта деза ВОИР-а общественни организацеша рационализаторашта изобретателашта карагIдийнараш, къахьегам Iилман ларда тIа вlаштIехьбаккха беза хIара производствени участке. Цу гIулакха тIехьа бокха бехктокхам тIалатт НОТ-а лабораторей коллективашта. Хаддаза социалистически яхье хьалха а латташ, шоай дехкараш тIехкхоачашдеча болхлой опыт шерра дIа-юха йоаржаяр профсоюзни организацей сийлен дехкар да.

Къахьегамен производственни дисциплина, технологически режим телхаерашца, брак ерашца цIенхаштта къовсам лоаттабе беза общественни организацеша, халкъа тIахьожамхоша, ОТК болхлоша. Тахканза йола резерваш гуча а йоахаш сиха производства юкъехкувлийтар оборудованега, мощносташка бизача пизаца болх байтар предприятей кулгалхоша кхоачашдиза даргдоацаш дола гIулакх да.

Пачхаьалкхен план, тIайца социалистически дехкараш, къахьегама овсарле лакхъяра заданеш кхоачаш ца еш пхьаккха коллективо хила йиш яц. Цу гIулакха мел эша хьалаш хIара предприяте долаш да.

ОРБИТА ТIА — ДУНЕН ХАЛКЪАШТА ЮКЪЕРА ЭКИПАЖ

ТАСС хоам

26 мае московски ха 21 сахьата 21 минута яьлча Советски Союзе сигала дахийтад «Союз-36» аха космически кема.

Космически кема лехкаш я дунен халкъашта юкъера экипаж: командир шозза Советски Союза Турпал, СССР летчик-космонавт Кубасов Валерий космонавт-тохкамхо, Венгерски Халкъа Республика гражданин Берталан Фаркаш.

«Союз-36» яхача кема никъ бара программа лерхI «Салют-6» — «Союз-35» яхача орбитальни комплексагIа из дIахотта а лаьттан гаргарча орбите 1980 шера 9 апреле дена болх беш болча космонавташца Поповцеи Рюминцеи цхьана тохкамаш эксперименташи е а.

Дунен халкъашта юкъерча экипажо никъ беш дIахьорга «Интеркосмос» программагIа вlаши цхьана гIулакхаш леладеча социалистически мехкаша космически аре тохкаш деш дола балхаш. Цу программа гома чу Чехословакски Социалистически Республика, Польски Халкъа Республика, Германски Демократически Республика, Болгаре Халкъа Республика гражданаша дакъа а лоацаш цхьана наькъаш дир сигала.

Советски Союзеи Венгерски Халкъа Республикаи гражданаша дакъа а лоацаш дунен халкъашта юкъерча экипажо советски кема тIа космически никъ бар социалистически интеграци дIахо шеръяра дола кхы цхьакха а къаьлта тешал да.

Космонавтий Кубасовеи Фаркашеи могашал дика я. «Союз-36» яхача кема бортовой системаша лертгIа болх бу. «Союз-36» яхача кема экипаж оттаньча программагIа болх беш я.

Кубасов Валерий Николаевич

Шозза Советски Союза Турпал, СССР летчик-космонавт Валерий Николаевич Кубасов ваьв 1935 шера 7 январе Владимирски областа Вязники яхача городе.

Московски авиационни институт яьккхачул тIехьагIа космически аппараташа лаьрхIача системашта проекташ уттаеш конструкторски бюро болх бу. Валерий Николаевич — технически Iилмай кандидат.

1966 шера из космонавтий отряде дIайигар.

В. Н. Кубасов 1968 шера дена Советски Союза Коммунистически парте член ва.

Ший хьалхара космически никъ бир Валерий Николаевича 1969 шера «Союз-6» яхача кема тIа. 1975 шера июле дакъа лаьцар «Союз-Аполлон» яхача программагIа космически никъ беча «Союз-19» яхача кема инженер а волаш.

Капитан Фаркаш Берталан

Венгерски Халкъа Республика гражданин Берталан Фаркаш ваьв 1949 шера Дьюлахаза яхача юрте. 1967 шера юкъера школа а яьккха Килнаш цIерагIча авиационно-технически училище дешаш вахар. Училища яьккхачул тIехьагIа Венгерски Халкъа Республика фегарча тIема духьаларча оборона эскарий истребительни авиаце гIулакх деш хилар. Хьалхарча класса тIема летчик квалификаци йолаш ва.

Берталан Фаркаш — 1978 шера дена Венгерски социалистически болхлой парте член.

1978 шера марте Берталан Фаркаш Ю. А. Гагарина цIерагIча космонавташ кийчбеча Центре лехкача кемаца никъ бара кийчо а волавелар. Цо «Союз» яхача космически кема тIен «Салют» яхача орбитальни станце тIен йиза чакхъяьккхай «Интеркосмос» яхача программагIа Iомавалара курс.

«Союз-36» яхача кема командира сигала вахалехьа аьннар

Деза новкъостийн доттагIийн!

Тахан «Союз-36» яхача советски кема тIа космически никъ бе болх вежарашха дола мехкий — Советски Социалистически Республикий Союзеи Венгерски Халкъа Республикаи гражданаш. Сох бокха тешам а беннаб, са доккха сий а лу цу дунен халкъашта юкъерча экипажа командир варца.

Никъ бара программа лерхI «Салют-6» — «Союз» яхача советски Iилма-тохкама комплекса тIа «Интеркосмос» яхача программагIа социалистически доттагIала мехкий космонавташа деш дола тохкамаши эксперименташи дIахо яхьа.

Оаха космосе бергбола никъ вай пачхьалкхаший, ерriгача социалистически содружества дохаргдоацача доттагIала, беркате вlаши цхьана гIулакхаш леладара а цхьоагIо а керда тешал да.

«Союз-36» яхача кема экипажа цIерагIа дIахойт аз тхоашта ена бехктокхаме задани кхоачашъяра тхоай ерriга зланеш оаха тIайохийтаргйолга.

«Союз-36» яхача кема командир, СССР летчик-космонавт Кубасов Валерий.

«Союз-36» яхача кема космонавта-тохкамхочо сигала вахалехьа аьннар

Деза новкъостийн доттагIийн!

Са, Венгерски Халкъа Республика гражданина, Венгерски социалистически болхлой парте члена доккха сий даьд «Союз-36» яхача советски кема тIен «Салют-6» яхача Iилма станце тIен дунен халкъашта юкъерча экипажаца космически никъ байтарца.

Аз доккхал ду социалистически содружества кхыдола мехкаш санна Советски Союзаца цхьана «Интеркосмос» яхача программагIа лехкаш долча кемаш тIа космически аре тохкача са Венгре а дакъа лоацаш хиларах.

Космосе се вахар аз хета ду турпалча Советски Эскаро са даьхе фашистски Iазапа кIалхараьккха 35 шу дизара — венгерски халкъа керда социалистически общество хьалъе некъ хьабийллача исторически событеца. Оаха цхьана бергболча наькъо тешал ду Венгреи Советски Союзеи партейи халкъийи вежарашха дола доттагIал кхоталалара.

Мукъаба сона, Венгерски социалистически болхлой парте Центральни Комитетан Венгерски Халкъа Республика правительстваген, Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитетан Советски правительстваген сох чIоагIа тешам боларах дег тIара баркал ала.

ДIахойт аз «Союз-36» яхача космически кема тIа никъ бе кийча ва, сайна тIайилла сийлен задани кхоачашъяра деррига низаши знанеши тIайохийтаргья.

«Союз-36» яхача кема космонавт-тохкамхо, ВНР гражданин Берталан Фаркаш.

РЕЙД КХОАЧАМБО АЦАРАШ ДУКХА ДА

Хьайбаш цаI-ах шера кхаба йиш хургйолаш доакъар кийчде тIехьехаш «Шалински» совхоза коллективо республика берригача юрта боахама болхлошка даьча кхайкарала жоп луш шерра доаржадаь дIахьош да хIанз вай республике доакъар Iалашдара балхаш. Сунженски района боахамашка уж мел дика вlаштIехьдаьха чакхдоах хьожаш хилар ших деношка «Сердало» газета рейдови бригада.

«Путь к коммунизму» колхоз. Доакъар ма хулла дукхагIа Iалашде йиш хулийта ерriга торонаш оарцагIъяьха къахьегаш я хIанз цу боахама коллектив. Балхаш колхоза правленеси парткомой цхьана оттаьча планагIа чакхдоах. Силос, йол, кхы тайпа доакъараш Iалашдара къаьст-къаьста звенош вlашагIъехкай, эша техника а луш. Наьха балхацара моральни материальни безам совбаккхара мероприятеш а оттаьй. Царех дар хоаш вар цу хьакъехьа оаха хаттар мел даьр. ХIара колхозхо дехкарийла ваьв ихи бIаь килограмм доакъар Iалашде, кавалий, орий, наькъий йистошкара, хьуна оагашкара буц а хьокхаш.

ХIанзале дукха хIама ца эшаш 300 тонн буц дIаенаяб колхоза, хIаьта ерriга а 440 тонна хургья.

— Цувах вlезигагIа яле бIаь тонн йол яргья. Рационага хьежжа телаш хилча а тха цхьан шурий ферма доахан Iаьнгара дахкала я из, — йоах колхоза парткома секретара Ибрагимов Джалила. — Из доккха гIулакх да тха хьайбаш леладерашта. ЦхьоагIча июне дена республиканска месячнике дакъа лоацаш хургья тха колхоза коллектив.

ТIатеIIа къахьегаш я доакъар кийчдеча цеха коллектив а. ХIана баьций витаминни хьоар доаккхаш я из. Шин сменагIа болх байт АВМ яха агрегатага.

Кердача хьисапе кийчъе лерхI ших шера боахаме йол а. Цунах 300 тонн непаш еш 400 тонн низагIа фо детташ йоккъаеш Iалашъергья. Иштта кийчъеза аьлаца дикка дукхагIа юс баьций, къаьстта а люцерни агтара пайдапегIа дола дакъа — лордаш.

Иштта дика вlаштIехьдаьхад доакъар Iалашдара балхаш Ленина цIерагIча колхозе а.

Цунца цхьана, тешаме доакъара база хьаяра ших массехк шера новкъарло еш цхьа хIама да. АВМ йоллаше а баьций витаминни хьоар кийчде йиш йолаш бац уж. Фуд бахьан? Цувах къаьстта дувца доагIа.

Сахьата йиъ бIаь килограмм баьций витаминни хьоар доаккхаш цунах иштта сахьата 800 килограмм гранулаш еш шн агрегат оттайнр диъ шу хьалха колхоза фермана юхе. Цу хана дена болх бе йола ца йолийташ латт уж йоачаша йошаеш. Маьлхо йовъаеш. Мукхйача цу агрегатий ахнел дукхагIа йола оатхалаш дIахо пайда эца йиш йоацаш хувца езаш а. Цунна гешал ду тхо цу доакъара цехага хьажа даьхкача хана уж агрегаташ тоаеш баьхкача Грознерча «Госкомсельхозтехника» Г. Е. Баликаева кулгалдеча ПМК-а бригадира Никитин Константин Иванович электромонтажни участка начальника Мастеров Николай Герасимович.

— Оаха оттаьй е агрегаташ, — дувц Никитина, — Цхьабакъда, дIаоттайча карга цу сахьате болх дIаболабайта йиш хилацзар электричество хьатIайоалаеш йола подстанци ца хиларах.

Баьлув Никитин. Ядар цу хана подстанци. Цуи бехк шеко а йоацаш, колхоза кулгалхой ба. Корта боацаш даь гIулакх дар. Деррига а их мачча а деш хьалха подстанцица хье езаш хиннача агрегаташ оттаяйтар. Цунца цхьана, подстанци хьаь а цхьа шу гаргга ха я.

— Из хьаешше а хьа а бахьна агрегаташа болх бергболаш гIулакх вlаштIехьа хIана даьккхадац? — аьнна хаьттача:

— Тхона цувах хоаш хIа ца хиннадац. Подстанци оттаярах дукха ха йоацаш мара хоам банзар тхога, — аьнна жоп делар Мастерова. — ТIкъаьннел совгIа тайп-тайпара моторашк латт ших агрегаташ тIа. Шиъ лочкъабаьб. Дисараш болх беш да е дан тахна деза да тхо. Царех ахаш дIахо пайда эца йиш йолаш хургдале тамаш я. Дерриташ тахка а техка пайдана доацараш хийцача болх бе болайолийтаргья оаха агрегаташ, — тIатехар цо тIехьа а.

— Мел ха езаргья из болх чакхбаккхара? — хаьттача.

— Цхьан кIира чакхдаргда тхо, — жоп делар Никитина.

Тхо цига долаш хиннача темпаца болх бой тамаш я цар лаьрхIача кхьа гIулакх чакхдоале. Подстанцега болх дIаболабайта безаш вола монтер хьа ца воагIаш тон йоацаш моторах тахха йиш йоацаш бар Мастерови цуи новкъостийи.

Кхы а цхьа хIама да укхаза уйла ца еш даь. Масала, лакхе белгалдаьккха хиннача тайпара, гранулаш еча агрегата низ ба сахьата 800 килограмм баьций витаминни хьоар чакхдаккха, хIаьта из хьадеш йолча установка низ — сахьата 400 килограмм. Цу тайпара ши установка отталь йоаларе гIаьххьа хургдар. Цу гIулакхо хьахьокх проект оттаеча хана гранулаш еча агрегатах биза пайда эцара терках тIа ца бахийтала.

Дукха хьайбаш кхабара юстам бола «Сунженский» совхоз. Цунна геттара дукха эш доакъар. Из кийчду цех. ХIаьта фу хьал долаш я из?

«Путь к коммунизму» колхозо «Сунженский» совхоза из вlаелча доакъара цех хьаеш хиннача «Госкомсельхозтехника» ПМК-ас соцадир гIишлон балхаш. ХIаьта хIанз, дуркъа йий бетта дена, цхьаккха хIама а дац из болх бе дIайолаялийтара деш. Цул совгIа, зечкъаеш цхьаццa оатхалаш хьаьккха латт цига оттаяь хиина техника. Къаьстта чIоагIа хIалакхьяй КТУ-10 яха транспортераш. Доаладь за доакъара цех чуйолча помещене деррига хьаени а, тоализа ягйоацача хьала тIа кхаьчай наlераш. Помещенега юхе мукх а наш ул АВМ установка. ДIаоттаяра проект йоацаше а хьеенай из совхозе.

Оттаяь проект яле а вlашагIа ца йоллаш бригаде духьал аре юкъе мукхьюаш ул «Серноводский» совхоза цхьоалагIча бригаде 30 эзар сом совгIа мах бола гранулаш ю из бола агрегат а. 1978 шера хьа а ена дикка ха йоаккхийташ уллаяьчул тIехьагIа дIайихьача АВМ моттит я цо хIанз дIалаьцар.

Пайда боацаш хIана доадойт халкъа рузкъа, проект оттаязехьа. хIаьта доакъар кийчду моллагIа агрегат вlашагIйоллара ахча хьахецалехьа сеша кхухьийт района боахамашка мах бола техника? — аьнна хаттар отт.

Кхоачамболлаш дика вlаштIехьдаьккхадац «Серноводский» совхозе доакъар Iалашдара балхаш а. Жа лелаеш ба из боахам. Цудухьа цунна къаьстта дукха йоа эш. ХIаьта из ших шера планагIа 3800 тонн кийчъе езаш я. Аьла лаьрхIа 640 гектара тIа гуланка дIайийнай боахаме. Цул совгIа, Сунженски яхача лукъа тIа даьгIенашкара а лерхI йол Iалашъе. Ших шера кхоачам боллаш йоачаш хина геттара дика дегIайоагIаш я цига буц. Цу тайпара йол Iалашъяра план кхьметтел тIехкхоачашъе торонаш йолаш ба боахам. Цхьабакъда, царех биза пайда эца карагIдоале тамаш я. Болх хьабе тоъал е нах а, е кийча техника а яц совхозе.

ВогIа мара, кхы дикагIа дац гIулакхаш вокх шин бригаде а.

— Токарни е слесарни станок хилча атта хьае йиш йола лоадамбоацца цхьа оатхал ехача из лехаш кхеста дезаш хул тха района дерригача боахамашка гIолла, — йоах совхоза керттерча агронома Ватаев Махьмада. — Из леха тхо далалехьа латташ дукха хьа йоаю механизаторо. Цудухьа бетта доаккха ахча геттара кIезига хул цхьайолча хана. Цу хьелашка болх хьабе раьза ца хулаш дIаух нах.

ДаьгIенашкара буц хьакха йолаяьр цхьоалагIча бригаде тхо цига хиннача дийнахьа. Хьеккар боарамагIа йокъаелча хьагух а иь жа латтача шоаш дIакхакхьа езаш ба хIанз из болх беш боахна механизатораш, нах ца таьарах. ДIахо а цу темпаца болх бойя 40 — 50 процент эрш тIаьхьна буц хьакха механизатораш кхое ца беш йоргья.

Дикка дегIайоагIаш я районе сенажа дIайийна репс, рожь. Ших денешка хьакха йолае езаш я уж культураш. Цхьабакъда, сенаж кийчъяра дакъа ораш хIанз а тоаданза, цIенданза латт района дукхагIдолча боахамашка.

Б. ХАШТЫРОВ,
Сунженски района «Путь к коммунизму» колхоза керттера зоотехник.

И. ЭЛЬГУКАЕВ,
«Знамя труда» газета юрта боахама отдела заведующи.

М. ХАМАТХАНОВ,
тха спец корр.

ПАРТИЙНИ ВАХАР

ТОЛАШАГIБАРАЩЦА ШЕРДУ ПАРТЕ МУГIАРАШ

КПСС XXV съезде белгал ма даккхара, парте мугIараш даим шерлуш хилар из социализме общество дегIаухачен парте кулгалду лоархIам тIа-тIа айлучех хана хилаза дартдоаца хIама да.

Парте шийн мугIарашка хьачуэц шоашта болча аьттонна а доацаш коммунизм хьалъяре шоай низ хьинари кходергдоацаш болга бокъонца гIулакха тIа хьахьекха бараш. Цудухьа тха районни партийни организаце дерригIа кхоачашъю парте ваха лоаш вола кIаравир къаьст-къаьста хьахержара принцип, юххьанцарча партийни организаце, ерригача коллективо лоархIаш вар, балха тIа а общественни вахаре а шийгара дика хьокхам гойташ вар хьа а къовстивеш.

Иштта, «Парте нах хьачуийбаран КПСС членалла болча кандидаташта кхетам баларан Киргизе партийни организацешна беча балхах» яха КПСС ЦК соцамы КПСС Уставо дIадехараши кхоачаш а деш тхоай мугIараш кердача низашца хаддаза чIоагIлуга Iалашдеш хьадьхад тхо.

Тха районах льаца дукха масалаш доладе йиш я юххьанцарча партийни организацеша тIайийрзза болх бар бахьан долаш наьха къахьегамех общественния хьинир мел айденнад дIагойтар духьа.

В. И. Ленин ваь 110 шу дизаре накъадолхаш лярржа хиннача яхье данъа лоацаш хилар 5 эзар совгIа болхло, инженерно-технически балхаш дераши гIулакхера нахи. Цу яхье доккхий хIамаш карагIдуларахи хахал дикки хьалха иттлагIча пятилетка заданеш кхоачашъярахи бIаь совгIа волча производстве хьалхалаттахов Ленински сийлен грамоташ елар.

Къахьегамхошта юкъе хIара денна шоаш беча балха тIа парторганизацеша когIортилга ю массови общественни организацех, цар дика гIуланзаш хьаллувц, балха боарам кхы а лакболга хьадех.

Тха районе ва пхи эзар гартта комсомолец. Уж боккхагIчарца цхьана бахаш а къахьегаш а ба, царгара хьоакам оц. ХIаьта кагиркошта еш йола партийни влияни чIоагIьяра леладе, деза ча керттерча наькъех цаI — комсомольцашта юкъера парте мугIарашка баха мегаргбараш хьакъоастабелга, цу тайпара бараш дуккхагIа хулийтилга. Масала, укх тIеххьарча шийн шера КПСС членалла кандидаташ баьрех 70 процент совгIа барши комсомольцаш ба.

Балха опыто хьагойт шоай кхоаьск уйла еча партийни организацеша комсомола кулгалделга хаддаза аргадоаххш тоадеш хилар. Иштта, ГI. Ахриева цIерагIча «Электроинструмент» завода «Огонекаш», тематически сайранаш, дискуссеш санна йола лоархIаме массови мероприятеш комсомольски организаце партийни организацеша цхьана чакхйоах.

Юбилейни шера дуккхача хьалха латтача болхлоша, инженерно-технически балхаш дерана, гIулакхерча наха хьахайтад шоаш ленински парте мугIарашка хила чIоагIа ловрi болга.

Цу деша лоархIам беча парте райкомо дицдалийтац цу хьаьъехьа ше беча балха юкъе кампанейщина хилийта ца йоагIилга, дикагIчарна юкъера а эгтара дикагIбараш мара парте хьайбе ца боагIилга.

«Экажевский» совхоза партийни организаце парте хьайийцар ноартолаш лелаеш Х. Ш. Евлоев. Цу боахаме из болх беш вола итт шу совгIа ха я. Цу юкъа шийн балха говзал чIоагIа лахкъяьй цо. ДIадахача шера цо кулгалдеча звеноc хIара гектара тIара 220 центнер ноартолаш льхар. Из районе эгтара лакхагIа бола хьокхам бар. Цу тайпара, каммахьала а йоалаш, къахьегарах къонача коммуниста еннай Къахьегама ЦIеча Байракха орден.

Е хьалцаргди вай цхьаькха масал. «40 лет Октября» совхозе доарнила болх беш я С. Я. Дугиева. Лоацача юкъа говзача хьехамчий новкъосталца доахангера дукха шура йоакха мастер а хинна дIаотта карагIдаьлар цунна. Цох чIоагIа тешам бенна болча боахама коммунисташа шоай мугIарашка дIайийцар из. ХIаьта шийх бенна тешам из бовбергболаш йоацилга хоргда соахкарча итогегIа районе меттел, ерригача республике а хьалха латтача доаркашта из юкъеяхарах. Цу хьанъехьа кхы а дукха дика масалаш доладе йиш яр.

Парте райкомо, юххьанцарча партийни организацеша лоарнегIа ца йоалаш кхоачашъю дегIаенача социализма хьалашка Коммунистически парти дерригача халкъа парти а хинна дIаттача хана цо шийн классови хьисап хийцадац, из хинне а хиннай, йолаш а я болхлой класса парти, аьнна КПСС XXV съезде нь выводаш. Тха ярюрта район лоархIаш яле а, общественни производстве болхлой классага кхоача дакъа доккха да. Йолаш я, совхозаш йовцаш, промышленни, гIишлошъю, транспортни предприятеш, организацеш. Из бахьан долаш карагIдаьнад тхона 1976 шера деноп парте хьачуийбаьча кхаь дакъах шинкел совгIа бараш керттерча профессех бола болхлой хилийта.

Парте райкомо даим хьадех юххьанцарча партийни организацешкара хIара денна беча партийни, общественни балха юкъе кандидаташ озилга, практически гIулакхаш цар мишта кхоачашду тохкилга, царех хIаравар марксистско-ленински Iилма, парте политики, коммуниста бокъонаши декхараши кIоарга довзаш хилар Iалашделга.

ДукхагIйолча партийни организацеша цу тайпара гIулакхаш отта а даьд. Коммунисташа цхьана общественни вахаре, парте решенеш чакхйоахача хьинаре дакъа лоацаш бар цар кандидаташ а. ДукхагIболчи къонача коммунистана шоай дешарен политически боарам лакхбу партийни экономически сете.

Чакхдаьннача дешара шера цар теркам тIабахийта Iомайир КПСС XXV съезда решенеш, «Владимир Ильич Ленин ваь 110 шу дизара хьанъехьара» КПСС ЦК соцам, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лаккхьарча Совета Президиума Председатела новкъоста Л. И. Брежнева город Москван Баумански хоржамий округа харжархошца вIашагIкхийтта волча хана даь къамаьл. Цул совгIа, 27 къона коммунист кагирхой сайрийнарча школашка, техникумашка, институташка дешаш ва.

ДукхагIболча кандидаташа толамца чакхйоаккх шоашта тохкама йилла ха. Балха тIа а общественни вахаре а шоашкара хьокхам гойт, шоашта КПСС Устави Программев дика йовзилга, парте чурчен арахьарчеи политиках, дунен халкъашта юкъе латтача хьалех шоаш нийса кхетилга хьахьокх цар. Царех 80 процент совгIа бараш политинформатораш, агитатораш, лектораш болаш ба.

Бакъда, цхьаза нийслу цу тохкамах чакх ца бовлалураш, общественни вахаре шоашкара хьинар ца гойтараш. Иштта моттиг нийсъелар кандидатски стажах мельзавода юххьанцарча партийни организаце чакхоалаш хиннача Б. Ю. Мальсаговца.

Хьалхашка латта декхар кхоачашдарн тIаберзабаьи тIагIерттаи болх беш хилча цох, шеко йоацаш, парте хьаэца нах хьахаржара беркат доал. Районни партийни организаце структуре тIа-тIа дуйлагIа хул болхлоех бола коммунисташ, дукхагIа хинаб материальни сфере болх беш бола КПСС членаш а. Цо торо елар кхы тIа а 4 юххьанцаре парторганизацеи 4 группех хьае.

Цуxца цхьана, карагIдаьнначул критически лоархIам бени Киргизе партийни организацех болча КПСС ЦК соцамца хьалхле лелаеши долча тхона дика дова цу балха дакъе дола кхоачамбоацараш а. Цхьайолча тха партийни организацешна (ПМК-432, «Сельхозтехника» РО, мельзавод) ледара латт къонача коммунистий дешара гIахьокам лоаттабелга, партийни гIулакхаш кхоачашдара царна лерттIа гIо дац, шоашкара хьинар гойташ боаца нерда хинна коммунисташ лов цхьайолча моттигашка.

Совхозий партийни организацеша дукхагIа къахьега деза производстве хьалха латтачарна юкъера парте хьаэца нах хьахержара.

Укх тIеххьарча шерашка город Назране а района юрташка а дукха гIишлош хьалъю. Цо дIадех гIишлон организацешка партийни влияни кхы а чIоагIъелга, бакъда, ПМК-432, ремстройуправлене, наькъий ремонтно-гIишлошъечо управлене парторганизацеш парте мугIарашка бахийта нах хьакъоастабара, нийчбара дакъе шоашкара мела гойташ я.

Лакхе белгалдаьха кхоачамбоацараш дIадахара дIахо а тIагIертта къахьегагда парте райкомо, балха ерригача уйастакашка партийни прослойка чIоагI а еш.

Б. БЕКМУРЗИЕВ,
парте Наьсарен райкома организационни отдела заведующи.

КОМИ АССР. «Воркутеуголь» яхача объединене «Воргашорская» яха шахта — мехка кIор боаккхача предприятеех йоккхагIъярех я. ХIара деннен буси горнякаша 15.000 тонн коксующи кIор хьалтIабоакх укхаза. ХIана Воркуте боаккхача кIорах хIара пхелагIа тонн — воргашорски ба. 1979 шера Ерригсоюзни социалистически яхье доккхий толамаш дахарах шахта коллективана КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе байрах еннай.

«ТIехьабусараш боацаш бе болх» яхача девизагIа яхь а йоаржаь кIор боаккхаш йола ерригa участкаш пхи бIаь эзар тонна режимагIа, кешта аьлча шера пхи бIаь а кхы дукхагIа а эзар тонн доагор доаккхаш къахьегаш я, планаш тIехкхоачашъю.

№ 10 йола кIор боаккхача участна коллектив «Воргашорская» шахта горнякашта юкъерча яхье хьалха латт. Шу доладелча дена 15 эзар тонн доагор планал совгIа даьккхад цо.

СУРТА ТIА: Воргашор яхача поселкерча шефство лелаеча школа пионераш № 10 йолча кIор боаккхача участка горнякаш цар боккха къахьегама толам бакхарах даькъала буваш ба.

С. ГУБСКЕ сурт.
ТАСС фотохроника.

«СИГАЛА БЕСАРЧА» МАГИСТРАЛИЙ МАСТЕРАШ

Тахан кIезига кранаоагIаргья газах пайда ца эцаш йола производство, хьалъеш латта гIишло, бытовой гIулакхашта из ца йоагаш моттиг. «Сигала беса доагор» дIачутел энергетически агрегаташта, цо йовхал лу йоккхийча отопительни системашта, газа гIонца хьаю гIишлонхошен монтажникашен кердача гIишлоний каркасаши коммуникацеш. ТIеххьара а, газ йода нах чубахача цIеношкех квартирашкен, наха вахара хьалаш тоа а деш.

Вай республикаx ала доагIаш да газови край а аьнна. Дукха километраш йолх газови проводаш газ йоаллача моттигашкара из цIенъеча гIирсашка, компрессорни станцешка, газ чакхйоахача предприятешка, нах бахача пунктишка.

Газификаци — из производства технологи эргальккха тоаяр, къахьегама культура лакхъяр, къахьегамхой бытовой хьалаш тоадар. Газофикаце даькъе къаьстта дукха гIулакхаш даьд тIеххьарча шерашка. Уж балхаш деш ба «Чечингазстрой» яхача треста дуккхача подразделеней специалисташ, къахьегамхой. Хозахета алеш царех «сигала бесарча» магистралий мастераш.

Республикана газификаци еча къаьстта доккха дакъа лоац «Чечингазстрой» треста № 2 йолча специализированни гIишлошъяра-монтажни управлене.

— Йоаьча опытах пайда а эцаш, — дувц цу управлене начальника Добриев Айюв Султанн, — тха коллективо декхар тIаийцад цхе шера план Сийлахь-боккхача Октябра 63 шу дуза ди, 1980 шера 7 ноябрь тIакхоачаш, кхоачашъе. Тхо ала бокъо йолаш да, уж декхараш тIехкхоачашдергда аьнна. Цунна тешал ду коллектива массехаза карара кара тела ЦIе байрах, ахчан премеш хьежаь хиларо. Укх шера хьалхарча квартала итогех а деннад управленена из сий дола совгIат.

— Карарча шера бинъ бетта, — дIахо дувц новкъоста Добриева, — тIехкхоачашъяьй гIишлошъяра-монтажни балхий юкъарча боарама газопроводаш аькара, квартирашта газификаци яра план. Коллективе хьахиннаб дукха шоай гIулакх дика ловзаш бола говзанчаш, производства новатораш. Царна юкъе ба газ чуехкараш новкъостий Мостоюйн Ширпеви, электрогазосварщикаш новкъостий Коваленков Приходен, слесараш-монтажникаш новкъостий Марченко, Урасв, Никитин, кхыбараш.

ТIеххьарча шерашка къаьстта теркам тIабахийтаб юртарча районашта газификаци яра. Иштта, масала, газ дIакхаьчай Урус-Мартана района ерригача нах бахача моттигашкен боахамашкен. Йилла яьннай керттера газопровод Ачхой-Мартана районерча Самашки яхача юрта. Цхьабакъда, района кхьача юрташка бахача наьха цIеношка дIакхаьчаяц газ. ТIехьадьннад газ еккъе пункт (ГРП) оборудоваченa Iалашъяр, хIаьта из йисте ца яьлча газопровод эксплуатаце дIавала йиш яц. Треста специалисташа чIоагIа теркам тIабахийта бела ГРП дIадулга сихдара.

Иштта йилла яьннай Наьсарен районерта Экажкъонгий-Юрта йода газопровод а. Цхьабакъда, газах пайда эцаш уккхa а. хIана аьлча цIеношта газификаци яра проекташ хIанз а дIасниaц. Заказчикаши субподрядчикаши мекъа хиларо лергIа дIабахийтац газопроводаш еххарий болх, йоагIача темпаех а масштабех а балхаш дIадоладе торо хилийтац.

Доккхий балхаш деш латт республике юрта боахама массехк дакъа промышленни кIийлех тIа даккхара. Хьал а яь болх беш я массехк шурий комплекс, хIаьта иштта чуоттадаь доахан кхоаба комплекс, оалхазарий фабрикаш. Царех цаI — Къилбаседа-Кавказски бройлерни хIанз хьалъеш я. Из чIоагIа йоккха а чоалхане а производственни объект я, из хаинахье хьалъинь лларах тийна да город Грозне а Нохч-ГIалгIай АССР кхьча городашка а баха нах диетически дулхацен фуаццен дIако дикагIа Iалашбелга. ХIаьта ховш ма дий, из санна йоккха объект хьаеча газовикаш ца хилча бирг мичаб. Къилбаседа-Кавказе бройлерне дикка йоккха моттиг дIалоац, массехк участок я цуш, хIаьта царех хIаранена тIалхьа еза газ. 17 километр я укхаза йилла еза газопровод, хIаьта хин провод — 8 километр. Из болх духхьал газовикашта тIабилло ба. Цу берригача бе безаш болча балхах хIанз укх сахьате хьадаь даьннар фуд аьтIа, из цхьа километр газопроводи йиъ километр хин проводи я. Болх иштта тIехьабисара бахьан да турбашца газовикаш Iалашбара гIулакх эсала хилар. Нагахьа мара кхахьаш уж, цу духьа уж белхаш дерий дукха ха йов. Заказчик йола «Птицепром» яха трест декхарийла я цу гIулакха уйла е а хьалъеш латта объект кхоачам болаш гIишлон материалашца Iалашъяра оарцагIъала а.

— Иштта болх юкъехбувлаш а сецаш а хилча, — йоах керттерча инженера Ю. М. Колосова, — оаха болх дикагIа вIашшIехьбекха а эффективности балха дикали лакхъе а еза. Къаьстта теркам тIабохийт оаха хьадер дика дара. Газопровод йилла брак хуле, из духхьал дIаухаш йола газ йоар хинна Iергдаш, цунах зулам а даргда — йижи кулг тохаш хила эшка мег. Цудухьа тха электрогазосварщикаша къаьстта дика вIашагIлоттаи турбаш, геттара дика ду ов. Уж берригаш а шоаш бахча балха шоай дикала тамагIа увттаде бокъо а йолаш бола дикка квалифицированни специалисташ ба. Из бокъо массарел а хьалха кхаьчар электрогазосварщикашка Коваленкоген Приходаген, хIаьта хIанз мок берига цар новкъостий а шоай дикала тамагIа а увттадеш болх беш ба.

Газопровод эксплуатаце дIалуш из дIияларох йолча нетана тIайол турбаш хийттача моттигий, цар просвечивани изолированех схема. Нагахьа санна тIахьожам отгабе эшаш хуле ха йиш я ов даьр малав а изоляци хьанъий а. Цо лакхбу газовиний бехктокхам, балха дикал лакхъяра гIо ду.

ХIанз специализированни гIишлошъяра-монтажни управлене коллективе шерра яьржай хургйолча КПСС XXVI съезда сийленца духьалдахара, иттлагIча пятилетки заданеш хьалха кхоачашъяра йола социалистически яхь. Iалашон организацей декхар да шоаш денна дош кхоатаде пар йиш хургйолаш — газовикашта мел эшар лоаттадар.

А. КУИМОВ.

КЪАХЬЕГАМЦА ДОАЛ САГА СИЙ

АргIанара «Продукце дикала ди» дар Гудермесски медицински инструменташ арахецача заводе. Укхаза вIашагIкхийттабар бригадай, сменай, цехий кулгалхой, ОТК контролераш, тIехдика продукци кийчъеш бола болхлой. Арахеца продукци тIа-тIа дикагIа хилийтара мугIарерча болхлочуингара кулгалхошка кхаччалца барашта тIалатта бехктокхам боккха хиларах дувцаш дукха къамаьлаш дир укхаза вIашагIкхийттараша. Цу гIулакха мел эша хьалаш долаш хиларах, хьаеш йола продукци денгара денга дикагIа хилийтара кердя наькъаш тахка дезаш хиларах, цкъа дIаелча юха ца ерзаеш дика продукци кийчъеш е шийн тамагIа а долаш къахьегаш барий опыт шерра йоаржае езаш хиларах дийцар завода ОТК контролераша Тонилина Валентина Федоровнаси Мендус Алла Николаевнаси.

Болхлоех эгтара хьалха къамаьл де дош дийхар токара-револьверщика, коммунистически къахьегама ударника Манеева Людмила Константиновнас.

— Вай массаза а дувцаш дар цаI да, — аьлар цо. — Кийчъеча продукце дикал лакхьяр хIаране кхоачашдаза даргдоаца хьалхашка латта декхар да. Цу гIулакха тIехьа шийна тIалатта бехктокхам хIаране кхетабеш хуле кхоачашдуургдолаш гIулакх а да из. Вай заводе шортта болаш ба шийн тамагIа а долаш продукци кийчъераш, цхьаккха тайпа брак ца нийсйолийтараш. Цар опыт, дикагIйола балха методаш массаена а йовзийта еза, тIехдика мара продукци ца кийчъерашта моральни материальни поощрени е еза. Иштта вай болх вIашшIехьбоаккхе ерригa продукци цкъа дIаелча юха ца ерзаеш дIаяхийта торо хургья. ХIанз пхи издели я заводе паччахьалкхен дикала Знак йолаш арахецаш. Уж изделеш шозза, кхозза е кхы а дукхагIа хилийта йиш я вай, — аьлар Людмила Константиновнас.

Цо дийцачуна чIоагIа раьза хилар «Продукце дикала ди» долча дакъа лоацаш хиннараш. Цхьабараш нийсбелар дувцаш ма хиллара чакхдаргдий-хьогI из яхаш, шек болаш а. Социалистически яхье хаддаза хьалха латтарашта, тIехдика мара продукци ца кийчъерашта тIачIоагIбир къона болхлой, брак йолаш продукци арахецаш моттигаш нийсйолийташ бараш. ХIаьта Людмила Константиновнас дош делар ше кийчъю продукци тIехдика хилийтарал совгIа, шийна тIачIоагIбаьча болхлоша кийчъер а иштта мара ца хилийта. Ше аьнняр дизза кхоачаш а дь шийн тамагIа а долаш продукци кийчъеш я из. ХIаьта цо балхах кхетабиь дукха болхлой ба укхаза тIехдика мара продукци ца кийчъеш.

Завода коллективана пайдана дар, дикадир массаза а эгтара хьалхарчарца хьалдоацаш хьайоагIаш я из ше укхаза къахьегаш мел йолча шерашка. СССР нерда Конституци тIаийца нха шу дузача денга кхачалехьа иттлагIча пятилетка заданеш кхоачашъе доккхий декхараш тIаийцад предприятерча дуккхача болхлоша. Хьалхарчарца из дика гIулакх дIадоладаьрех я къахьегама ветеран, нагирхой хьегамча Манеева Людмила Константиновна а. Ше денна доцц дизза кхоачаш а деш, пятилетка графикал дикка хьалха яьнна кхоачашъеш хьайоагIа из. ХIанз укх шера ноябрь бетта чотагIа къахьегаш я Людмила Константиновна.

Хьинаре къахьегаш йолча цуи заводерча дуккхача болхлоша сий деш хилар хьахьокхаш дола дукха масалаш доладе йиш я. Цох тешам беннача болхлоша цкъа санна дуккхаза а хийрнай из профсоюза цехкома, завкома членалла, хIанз завода кхалнаькха совети члена декхараш кхоачашдеш я из. Юкъарча балха тIа шинна тIадилла гIуланх даим цIенен дизза кхоачашду цо, яхаш дувц предприяте парткома секретара Анимович Мария Сергеевнас.

Хьанала къахьегаш йола саг вай мехка массаза а сий долаш хиннав. Шийн хьинар кхо ца деш болх беш Людмила Константиновнас даьхача толамий лакха мах баьб. Цун наьнха тIа лепаш я Къахьегама Сийлен кхоалагIча степена орден, «Социалистически яхье котъаьннар» яха духха сийлен знанаш, тийна кхыдола совгIаташ итташ да.

Б. КОСТОЕВ.

ХIаман кхом бари хьурмат дари духьа

КПСС Центральни Комитетой Советски правительства чIоагIа лоархIам бу бийдалах, материальни доагора-энергетически ресурсех эффективно пайда эцара деша.

Предприятейи организацей ерригача коллективашка кийчъеши чакхйоахаши материальни маьхера хIамаш кхоара, пайда хьа ца луш дIаухийта ахча, йовш йола бийдал, материалаш, йоаго хIама, электрически йIовхален энерги кIезигьяра тIаерзаь мероприятеш.

Мероприятешка керттера уйла тIайохийт материалаш кIезигагIа дIалоацаргйола продукци арахецар, материалаш дIаакхийтара прогрессивни нормаш юкъейоалаяр, шоллагIа йоагIа бийдал дукхагIа тьагулъяри чакхъаккхари, бийдали материалаши кIезигагIа йойтилга Iалашден йола керда технологически процессаши конструкцеши эргайоахаш тоаяри кийчъяри ганна долча дешашта.

Мероприятеш толаме чакхъяккхар дукъа балха юкъе оа профсоюзни комсомольски организацеш, НТО, ВОИР, шерра дIайовзийт кепайоазон тIара, устни гойтарен агитацеца. Боахама кулгалхоша Iалашду хан-ханнахьа бийдал, материалаш, комплектующи изделеш лоаттаелга, материалий экономичник прогрессивни тайпаш дукхагIа хулийтилга.

«Чечингсельстрой» треста Назрановски ПМК-432 коллективо а иштта хьинаре дакъа лоац экономе режим чIоагIъяр, хIамаш хьурмат деш лелаяр, пайда хьа ца луш дIаухийта материалаш, йоаго хIама, электроэнерги лохьа йоалга кIезигдар духьа беча балха юкъе.

Материалаш кхоаре планаген кердача техника хьакъехьара мероприятеш чакхъяхара планаген диллача 1980 шера ПМК-432 кхоеда гIишлой материалаш металл — 2,5 тонн, цемент — 15 тонн, херх хьекха хьу — 12 кубически метр. Цул совгIа, ПМК-432 коллективо кхы а кийчъяьй чакхъяьхача 21 тонн битум, 3 тонн арматурни болат кхоадергдолаш йола мероприятеш.

Материалаши доагора-энергетически ресурсаши кхоара план кхоачашъяра ПМК-432 коллективо чакхйоахаргъй мероприятеш: мухь тIаботтара-Iобоассабара балхашта механизаци яр, лаьрхIа цемент кхухьа автотранспорт юкъейоалаяр, херх хьекхача хьунна меттел ДСП-ей ДВП-ей дIаахийтар, ардамхий опалубкей хьуи дукхагIа лелаяр, инвентарни опалубкей инвентарни хьуи юкъейоалаяр, рационализаторски предложенеши изобретенеши юкъеккхахьар, и. кх. дI.

Маьхера материалаш кхоара тIаерзаь мероприятеш чакхйоахача хьинаре дакъа лоац партийни профсоюзни организацеш, ВОИР-о, инженерно-технически болхлоша, бригадираша, хьалха латтача болхлоша. Болхлой коллективе даим хьехама болх бу маьхера материалаш кхоаяри хьурмат деш лоаттаяри халкъа боахамь мел боккхача лоархIаме да дIахойташ.

1980 шера дIабахача 4 бетта ПМК-432 коллективо кхольй хьун материалаш — 36,6 кубометр, металлопрокат — 1,7 тонн, цемент — 3,9 тонн, битум — 4,8 тонн, доагори машиндаьттен — 0,8 тонн.

Цхьабакъда, белгалдаккха деза, пайдана доацача гIулакхашка ахча дIаухийташ лехьа материалаш йоаеши йола моттигаш ПМК-ара хIаьа а дIаяханза хилар. Цхьадолча даькъе цун бахьан да деш дола балхаш эсала хилар, материалаш, доакъош, конструкцеш дIаоттаь лоаттаяра деша балхо дIадехараш кхоачаш ца дар.

ГIишлошта хьауха аьшкабетонни конструкцеш, херх хьекха хьу хала йолаш, еха низга Iоакъаш йолаш моттигаш я.

Къаьстта белгалданкха деза Назрановски кирпичний заводо тела кирпичк геттара во хилар, хIака аьлча гIирсага дIаяхийта мегаргйоацаш кул цук 20—30 процент.

ПМК-432 бехкагIа нийслуш доацача цу кхоачамбоацараша дукхагIа хулийт пайда хьа ца луш йовш йоаз материалаш.

ПМК-432 коллективо кийча а яь чакхйоахаш я балха дикал лакхъяра, материалаш кхом беши хьурмат деши лоаттаяра тIаерзаь мероприятеш. ПМК болхлой, инженерно-технически болхлой, гIулакхера нах материально-технически ресурсаш кхоара 1980 шера оттаь задани тешшаме кхоачашъе лаьрхIа ба.

Х.-М. ТУНАЕВ,
ПМК-432 производственно-технически отдела начальника.

ПРОПАГАНДИСТИЙ АТТЕСТАЦИ ЧАКХЪЯЬННАЙ

Партийни дешара системе совхнех укх шерей кхаь шерал совгIа балха опыт йолча пропагандисташта аттестаци еш хиннай. Цу тайпара бараш Грозненски районе 44 ва. Цар теоретически практически кийчонга хьажара районе вIашагIъеллар лаьрхIа комисси.

Белгалдаькха доагIа, дукхагIболча пропагандисташа шоашта марксистско-ленински теори, парте чурен арахьарен политика дика йовзилга хьахьекхалга, Iомаду дешаш балха практикаца, вахарда дувза ховргдолаш ладувгIараш кийчбе ховш болга. Из деррига а иштта дика кIаштIехьдаргдац цар, нагахьа санна шоай болх хIарагIе хьалхе а оттаеча комплексни планагIа беш бецаре.

Комисси чIоагIа раьза хилар теоретически семинара пропагандиста Грозненски газ чакхйоакхача завода директора Ясавеев Габдурахман Нурмухамедовича, марксизма-ленинизма лардий школа пропагандиста Горячеводла бурув тохара балхий управлене геолога Бобрышев Василий Дмитриевича, марксизма-ленинизма лардий школа пропагандиста, «Юбилейный» совхоза директора Витушев Халид Мацаевича, теоретически семинара пропагандиста, Гикаловски юкъерча школа хьехархочо Шупикова Валентина Ивановнас тийннача кхоланта.

С. ШАБИЕВ.

Дунен 30 мехка адресагIа

ГРУЗИНСКИ ССР. Батумски форда порте гIолла Бакура хьаухаш дола мехкдаьтта моттигерча заводе чакх а доахаш экспортагIа дунен ткъаь итт мехка дIаухийт. ХIара шера мошность лакхлу Батумски мехкдаьтта чакхдоахача завода. Грузински форда пароходаша танкераша хIара шера бIаьш тоннаш Батумски мехкдаьттахоша кийчъяь мехкдаьтта продукташ дIа-юха кхухь. Продукце итт тайпах ворхIенна паччахьалкхен дикала Знак еннай.

СУРТА ТIА: Батумски форда порта мехкдаьтта чудетта участок.

Н. АНАСТАСЬЕВА сурт.
ТАСС фотохроника.

IОАЯЬ ОПЫТ ларде а лувцаш

IИЛМА-ПРАКТИЧЕСКИ КОНФЕРЕНЦЕРА

Соахка «Идеологически, политико-кхетама болх дIахо тоабарах» йола КПСС ЦК соцам арабаьнначул тIехьагIа парте Ленински райкомо интернациональни, атеистически кхетам балара района базови учреждени санна чIоагIийр Грознении педагогически училища. Цудухьа кхетадеш дар самардиннахьа «Къахьегамхошта интернациональни, атеистически кхетам балара опыти проблемаш» яха районни Iилма-практически конференци цу училище чакхйоаккхаш хилар.

Конференце вIашагIкхийттабар района предприятей, организацей, учреждеией партийни организацей секретарий идеологически дешашта бола заместителаш, коллективашка атеистически болх вIаштIехьбоахараш, кхыбола идеологически болхлой. Царна гойта, хьоназ шортта хIамаш долаш бар фусамдий. БIарча доккха цIа дIалаьца латта истолаш хьалдизад дешархошта интернационализмаи атеизмаи проблемах лаьца кийчъьйча рефераташ. ДIв мел хьежача пенаш тIа гуш да доттагIал хестадеш, дина духьалара уйлаш чуйоссаеш дола плакаташ, лозунгаш. Цу хьакъехьа кийчъяь я лаьрхкIа стендаш а: «Дина духьала я искусство», «Училищ» бош бола атеистически болх», «Кераста дина еш йола критика», «Бусалба дина еш йола критика», кхыраш. Везам болчоа уххаза шортта корадоагIаргда цу проблемаех дола литература, кепайоазон тIа арайийна статьяш, кхыйола материалаш. Иштта, цу дерригнега хьожаш хиина хьаьший 16 сахьат дальча училища китови пало хьегулу.

«Интернациональни, атеистически кхетам лулга — идеологически балха тIа лоархIамо декхар» яха доклад йир парте Ленински райкома секретара М. И. Сальниковас. Цо белгалдаьккхар, уж шаккхе а проблема вIаши айхха ювеаш доле гIулакх ца оттадойя наха Iилма - материалистически кхетам луча аьттув бар ца хилар. Динах тешарий саккетаме динен къамийи гIулакхаш вIаши нийнад. Цудухьа боккхача лоархIаме да уж дешаш нийса кхетаде нах Iомабар.

Дина духьалара кхетам балара дагахъе пайдане опыт Iоаяь йола «Красный молот» завод. Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен университет, педагогически медицински училищаш, № 15 йола школа базови организацеш санна чIоагIъяй. ХIаьта нах халкъий доттагIала уйлашца хьалкхебара дукха дош я Н. Заболотни цIерагIа типографе, кооперативни техникума, трамвайно - троллейбусии управлене, Малхбузен электрически сетий коллективаш.

Пролетарски интернационализма, халкъий ленински доттагIала, советски къамаши народносташи вIаши гаргахарв, советски халкъ яха керда исторически общность хьахиларен дегIвакарен дешаш шерра Iомадеш да партийниц комсомольски дешара системе. Чакхдаьннача дешара шера цу хьакъехьара шоай идейни боарам лакхбеш хиннав 99 семинарски группе 2802 ладувгIархо. Районе хIана интернациональни атеистически болх беш 150 организатор, 87 лектор - атеист, интернационализма проблемаех къамаьлаш ду 100 лектор ва, шоашта юкъе 13 саг нохчийи гIалгIайи меттала уж ешараш а болаш. Укх тIеххьарча хана хьинарегIа болх бе яьнивй «Знание» общества районни организаци.

Цунца цхьана, докладчина белгалдоаккх, цхьайолча коллективашка дина лухьала беча балхе лоархIам летттIа кхетабеш ца хилар. Динах тешараш къабенираштв юкъе мара нийслац яхаш бараш вайна юкъе болаш хилар. Цу тайпара барш «Чечингушвейбыт» объединене, швейни производственни объединене, шурий комбината кагирхошта, учета механизаци яча техникума, медицински училища, № 14 йолча юкъерча школа дешархошта юкъе болга гучадаьннад. Калинина цIерагIча поселке болх беш я Кунта - Хьаьжий тоаба. Дукха болх бе беза района идеологически боахлой дукха кхалнах дина Iоткъама кIалхарбахара. Цу хьалашна вай мелбалийта йиш яц къахьегамхой материалистически кхетам хьабара беш бола болх. Бакъда, на ала йиш яц «Трикотажбыт» объединене, шурий комбината, макаронни фабрика, пивзаводе партийни организацеек. Укхаза хайра хIама дац шоай низашца атеистически болх вIаштIехьбаккхара, «Знание» общества районни организацера шера цкъа а шоаза лектор вайтача кховчамбаь Iеш ба уж.

Дукхача коллективашка къаьст-къаьстача динах тешаращца болх белга, хаттарийи жошийи тайренаш ерта вIаштIехьданкхац, гойтара агитацех пайда нийбац.

Трибуна тIара конференце баьхна беррига хьаьший даьнъала бувцаш шин къамаьл дIадоладир педучилища директора С. М. Мовтаева.

Дешархошта хьехархой гIулакх кхы а лакхагIча боарам тIа доаккхаш лакхлара санна тха коллективо дахи Iоахх ерех да кхуви йоагIача тIехьенна патриотически, интернациональни, атеистически кхетам баларе гIулакх а, йоах оратора.

Пайдане хургболча тайпара атеистически интернациональни болх вIаштIехьбаккхара эгтара хьалха хьехархошта дакъа даргдоацар да шоай беррига дешархой дина боазар, цар сомалаш, сакхетам, дагара уйлаш малагIаш я хар. Укхаза Iалашмате боккхача лоархIаме ва классии кулгалхо. Тхаьцига царех хIарене дневник леладу. Цу тIа тайп-тайпарча разделех, цу дьакъе атеистически интернациональни кхетам луча а кхуви воагIачун сакхетам лакхбаларца дувзадеина йоазон ду.

Иштта беча индивидуальни балхои идеологически мероприятеш наьха безам тIагIоргболча тайпара чакхъеш гIертарой дешархой дегаша дика лераш ют, вохаре хула хIамаш нийса кхетаде Iомабу, тайп - тайпарча кружокашка, клубашка дакъа лацара бола цар безам сов боах.

Безаме чаккхьлар училище интернациональни доттагIала клубо «Къилбаседа Кавказа халкъий исторически кхелашнара Россе прогрессивни ролах» лаьца на заседани. Цу тайпара безаме хилар «Олимпийски Ловзараш — машарен халкъий доттагIалеи цIей» яьна яь заседани а.

«ХIана беза сона сийлахь боккха эрсий мотт» яха сочинени язъеш дукха хоза хIамаш дийцар дешархоша З. Бакаевас, Дзауровас, И. Данильяна, кхычар.

Шоай коллективашка интернациональни атеистически кхетам луча Iоаяьча опытах, проблемаех, дакъа дисарех къамаьлаш дир конференце «Красный молот» завода парткома секретара заместителе В. Ф. Радинскаяс, университета доцента Кан-Калика, кооперативни техникума директора заместителе В. Ф. Манькос, А. Чехова цIерагIча республиканскии библиотека парторганизаце секретара заместитела Н. Г. Шатырниковас.

Цул тIехьагIа «А. Шерипов — патриот, атеист, бIухо» яхача темагIа училища КИД-а заседани хилар. Революце турпалах йола дог тохадолийташ йоза баллада санна чакхъялар из.

Конференце балха юкъе дакъа лоацаш бар КПСС Грозненски горкома секретарь Л. П. Белоглазовай КПСС обкома пропагандаи агитацеи отдела заведующе заместитель В. Н. Гандалосви.

С. МАЙСИГОВ.

Планаши даьдаьннараши

Мехкдаьтта Азербайджана керда профиль

БIаьшу совгIа ха я мехкдаьтта Азербайджана керттера рузкъа дола. Цхьабакъда, Iалама ресурсаш боарам боацаш яц.

Массаза а санна мехкдаьттана ориентаци леладеш хилча дегIа ца ухаш социргьяцхьогI республика экономика? Цу тайпара хаттар дир АПН корреспондента Григорьев Валере Азербайджански ССР Госпланерча экономика Института директора заместителага профессорга Исмайлов Гамлетага.

— 35—40 шу хьалха, — йох Исмайлова, — мехка доалаш хиннача мехкдаьттах Азербайджана кхоачаш хиина дакъа дерига хьадоаккхаш хинначох диъ дакъа лича ихо дакъа дар. Тахан ситуаци хувцаеннай — хьалхарча моттаге пьннай СибарегIара мехкдаьтта доалла моттигаш (масала, 1980 шера деррига тIаккхеташ дола мехкдаьтта Малхбузехьарча СибарегIен мехкдаьттапромыслай чотагIа кхетаргда). Ерригачи Союзе доаккхача мехкдаьттах тха республико лур диъ процентал кIезигагIа да хIанз.

Цу цифро яхац оала хьадоаккхаш дола мехкдаьтта кIезигденнад — ше лидер йолча хана лун хиинаачул дукхи кIезигагIа лац Азербайджано «Iаьржа дошув» тахан. ХIаьта республика промышленно дегIаахара даьхье кхы шикъ лаца доладалар Азербайджана мехкдаьтта ресурсаш кхоачалуш латташ хилар цачул чIоагIагIа (уж бизза кхоачам болаш я, республика мехкдаьтта чакхдоаха заводаш бийдалца Iалашъяра) Iилма-технически прогрессо дIадехарашца дувзаденна да.

Традиционни мехкдаьтта Азербайджанага керда профессии кхоачаш латт — тIеххьарча итт шера интенсивно дегIаух нийса приборашъяр, машиннашъяр, электротехника, электроника, кхыдараш санна дола доакъош. Азербайджана на къаьстта лоархIаме да — тIеххьарча итт шера миллион саг гаргга тIаккхийттаб республике баха нах, хIаьта дукхагIа тIаккхийтараш юрташка баха нах а ба. Ориентаци геттара дукха къахьегам чулоацача доакъошта хиларо гIо даьд баха вах балхаца Iалашбара проблема оперативно къоостае, новкъостал ваьд республика территоре тIа промышленни комплексаш гармоничнегIа дIанийсъе.

— Цхьабакъда, машинашъяр, электротехнически, кхыйола промышленни предприятеш хьалъяра йоккхий капиталовложенеш эш. Ший экономически потенциала структура хувцара кхоачам болаш средствеш йий-теш Азербайджанага?

— Из дувца дезаш а дац. ХIана аьтча деце а СССР цаI йолча халкъа боахама комплекса дакъа да Азербайджан. ХIана тха республика керттера фондаш 21 миллиард сом совгIа мах болаш я. Цу фондех ахаш совгIа яраш тIеххьарча итт шера хьаьь я. 1971—1975 шерашка 2,7 миллиард сом дIадахийтад Азербайджана индустре дегIайоаларга. Карарча пятилетке 3,5 миллиард сомага кхаьчай инвестицеш. Итт шера шоаза тIаккхийттай республика промышленни потенциал. 1970 шера электротехнико, приборашъяро, машиннашъяро промышленносте лоацаш хиина дакъа 30 процент дар, тахан 50 процентага кхоачаш лакхденнад из.

— ТIаккха мишта мехкдаьтта индустре перспективаш?

— Цуния хьалха а санна чIоагIа теркам тIаухийт. Республика промышленносте хиина структурни хувцамаш производства цу даькьах а хьоккхденнад. Сихача темпашца модернизаци еш латт мехкдаьтта чакхдоахача заводаштен комбинаташтен. Гаргарча шиъ-кхаь шера чакхдоаккха деррига мехкдаьтта массеха заводага гIолла чакхдоалаш хургда. Цига болх беш хургья боккха низ бола установкаш — автоматаш. Цу тайпара йола цхьа установка хIанзе болх бе йолаенний. Вож хьалъеш латт. Эксплуатаци е йолаьй лакха дикал йола бензин хьадеш этил детта а ца деш йолча каталитически риформинга, из геттара лоархIаме да гонахьара го лорабара.

Ше доаккхача мехкдаьтта кхаь даькъах шин дакъа Каспийски форда чура доаккх Азербайджано. Укхаза мехкдаьтта даккхара истакадиц способа метта дIаотташ латт хи тIа гIолла лела установкаш — уж экономичнегIа, мобильнегIа я, геологаша лерхIачох чIоагIа перспективни йола мехкдаьтта доаллача кIоаргача моттигашка болх бе йиш йолаш я.

(АПН).

ДОЗЗОЛ ДЕХЬАРА

Советско-фински экономически цхьана гIулакхаш леладеш СССР-о новкъостал а деш фински лаьтта хьалъярех йоккхагIйола объект я «Ловиса» яха атомни электростанци.

«Ловиса» — Финляндехь атомни энергетика эггара хьалхара яр — кхо шу хьалха цув эггара хьалхара энергоблок болх бе йолаелча дено — 10 миллион мегаватт-сахьат электроэнерги хьаьйй цо. Фински эксперташта хетачох по тешал ду технически лакхача боараме латташ тешаме йолаши цун оборудовани хилара. Цул совгIа «Ловиса» хьаль электроэнерги — Финляндехь эггара дарегIа я.

Дукха ха йоацаш «Ловиса» хьалий кхитта 440 мегаватт мощность йола шоллагIа энергоблок. Кастта ядерни доагор чудоттаргда цига.

СУРТА ТIА: «Ловиса» АЭС.

ТАСС фотохроника.

Социалистически мехкашкара хоамаш

ДОТТАГIИЙ МОТТ IОМАБЕШ ВА

Тиъаь итт шу даьннад чехословацко-советски доттагIала Союза (СЧСД) инициативагIа Чехословахе эрсий мотт шерра Iомабе болабь. Предприятешка учреждешка, институташка, юртбоахама кооперативашка мотт Iомабара йола кружокаш хьаяро новкъостал дьа чекаштен словакаштен эрсийи советски литература, дукха саьнаш дола Советски мехкахар шерра дIадовзийтара.

Эрсий мотт IомабеIга вIаштIехьдаккхара доккха гIо ду эрсий метта хьехархошта СЧСД активо. Прагерча советски Iилман культуран Цlено, А. С. Пушкина цIерагIча эрсий метта Институтэ пражски филиало. Духхьал дахача цхьан шера 1640 курсе беррига мехкв Iомабаь из 32 эзар саго, эрсий мотт Iомабеча 86 эхканарча лагерашка хиинав пхи эзар гаргга дешархо, эрсий метта олимпиадашкеи эрсийи советский литература довзарах йолча конкурсашка — «Пушкина памятник» — «Россияна» — юкъе дакъа лаьцад 224 эзар саго. 1979 шера ЧССР дехнадар ворхI бIаь эзар гаргга экземпляр советски газеташи журналаши.

(АПН).

ХУРГЙОЛЧА СЪЕЗДА СИЙНА

Корейски Халкъа-Демократически Республика заводашка, фабрикашка, юртбоахама кооперативашка шерра вьркай Корея Къахьегама парте (ТПК) хила езаш йолча VI съезда хеталь социалистически яхь. Мехка къахьегамхошта хьалхашка латта лекхар да къахьегама овсарле лакхъяре халкъьбоахама плана шера йола заданеш хавал хьалха кхоачашъяри. Керттера теркам тIабохийт доагора-энергетически базв дегIайоалаяре. ХIанз укх сахьате Сунчхони Токчхони яхача областашка реконструкци еш а шеръеш а латт кIоар боаха шахташи карьераши. Цо торо хулийтаргья лакха продуктивность йолча кIор боаккхача комбайнех пайда эцен доагор доашилла дика алсамдаккхен.

ЛакхагIа дола социалистически денхараш тIайдьад юрта боахама къахьегамхоша. Чакхдаьннача шера цар чуденад цIаккха а ца деначе бесса дукха ялат — нийс миллион тонн. ТПК VI съезда сийна пхи бIаь эзар тонн лувкъагIа дохна лаьрхIад юртарча къахьегамхошта вачча хьалкхенга ялат.

(АПН).

ТВОРЧЕСКИ ЦХЬАНА ГIУЛАКХАШ ЛЕЛАДАР

Карарча шера Германски Демократически Республика полиграфически предприятешка советски заказагIа кепатохаргья тиъо миллион совгIча юкъерча школашта долча учебникашта, дунен халкъий пхийтта меттала арахецаргда кховзтиъе итт цIи йола книжкаш, рекламни буклеташи проспекташи. ХIаьта Москве Олимпийски ловзараш хулаш кийчдергда еррига тираж цхьа миллиони ах миллиони йола барайтта справочни книжкеи викъхехаргаш.

Вошал долча мехка предприятешка советски заказех полиграфически продукци арахец «Внешторгиздат» яхача Ерригсоюзни объединенеи «Цимекс» яхача ГДР арахьарча торговле предприятеи юкъерча соглашене кIийлен тIа. Советски издательшеи немецки полиграфисташеи цхьана творчески гIулакх леладу тиъаь итт шу совгIа ха я. Цхьанарча издательски планаша, опыт дIаюха ялара хетаьча конференцеша, консультацеца, гIулакхаш къестаде специалистаю вIашагIбеттабаларо гIо ду советски издательштеи ГДР полиграфисташтеи лакха дикал йола продукци арахеца.

(АПН).

ЛАЬТТАННА КIАЛХАРА IИОВХАЛ

Лаьттана кIал термальни хиш доахи Венгре ерригача территоре тIа. Специалисташа даьча лоархIамегIа, цар запасаш хетаргахьа, пхи бIаь миллиард кубометр хургьл. Цу мехка еза йоацача энергехьастах эффективно пайда эц мехка халкъа боахаме. Дукха совгIа-эшашагIа йоацаш 500 эзар квадратни метр теплицаши 850 эзар квадратни метр пленочни парникаши IIоахъю лаьттанна кIалхарча дIайхача хишца. Цул совгIа геотермальни энергех пайда эц хьайбаш леладу фермаш IIоахъяра. Цо торо хулийт беррига мохк хьанийцача шера шовзтиъе итт эзар тонн мехкдаьтта кходе ВНР халкъа боахаме. Эггара хьалха юрта боахаме термальни хих пайда эцара 25 тайп-тайпара проект оттаьй инженерни строительства институто. Царех дукхахдараш юкъейоаллергья кердача, яхлагIча пятилетке.

(АПН).

«ТРЕШНИЦО» ХЬАЮ ХIАМАШ — ЭКСПОРТЕ

Югославеи доазол дехьеи чIоагIа йовзаш а хоатташ а я Титово-Ужице оалача городе гаьна йоацаш уллача «Трешница» яхача фабрика продукци. Кизгах, дахчах, богболча металлех юкеюсарех хьаю укхаза люстраш, кIерамлоатторгаш, гIаьлений юхкаш чукхувсаргаш, тайп-тайпара сувенираш. Укх шера предприяте болх бе йолалургья керда цех — болат ловладеш, цо торо хулийтаргья арахеца декоративни наделеш миллион динара совъяьа.

80 процент гаргга йола «Трешница» продукци доазол дехьа экспорте йода. Эггара хьалха — Советски Союзе, Чехословаке, ГДР. Дахача шера духхьал вай мехка лаьрхIа арахийцар фабрико шийтта эзар тайп-тайпара люстри светильники.

Н. БЕССОНОВА. (АПН).

Белград.

Карачаево - Черкесски автономии область, «Южный» яхача типличии комбинато Москве дIаяхьийтай эггара хьалхарча хьувкъама помидораши нарсаши. ХIара кIирагIа 50 тонн гаргга баьцадаараш бахача нахага дIакхоачийт комбинато. Керда мощносташ болх беш йолалийтарца тIехь тхов болча хьасий беша кхаш 108 гентарага кхоачаш дукха хургда, хIаьта хIара денна эггара хьайовкха витаминни продукци 170 тоннага кхоачаргья. ХIаьта Iайи бIаьстан юхьен комбинато кхеергьа 9 эзар тонн помидораши 10 эзар тонн нарсаши.

Усть - Джегуты районе Iай эггара духхагIа мала хьежаш деноп ух, хIаьте хица Iалашъяра проблема а яц укхаза, мух хьекхача хана из моттиг лорау Къилбаседа - Кавказа лодмаша. Специалисташа лаьрхIад климатически факторий чотагIа теплицашка йIовхали сердали теларга дIалодари продукцига дIадодари кIезигагIа хилар.

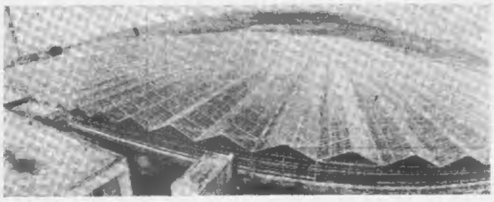

СУРТА ТIА: «Южный» теплицаш.

К. ТАРУСОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

Социалистически интеграци лелаш я

КХАЙ НИЗ СОВБОАККХАШ

Юртбоахама машиностроени — социалистически содружества паччахьалкхений экономика динамично дегIаухача доакъоех цаI. Дукхача даькъе цу гIуланха новкъостал ду вIаши дага а баьгна оттаьча а юртбоахама техника производстве чакхйоахача а дунен халкъашта юкъе къахьегам социалистически хьисапе бенъара стратеге. Из баьхан долаш социалистически мехний вIашка араяьинай лакха балха овсарле йола лаьтта леладерий ния совбоаха дукха кердача тайпара машинаши оруде ши.

Иштта, 1978 шу долалуш СЭВ членаш долча мехний тракторни паркера трактораш 3,5 миллионага кхаьчаяр, 1950 шера боарамал пхеза сов а йоалаш. Ялат чуэцача комбайний парк 820 эзариел тIехъьннаяр (цу шераца кийсдича диазза дукхагIа а хулац), кердача техниках пайда эцаш минеральни удобренеш юкъехувлар 11-за алсамдаьннад цу юкъа.

Историна довзаш дац, хIанз уж СЭВ гома чу дегIаухача тайпара, социалистически мехкий халкъа боахама сибат оалангара хувцаш экономически низаш нийсдалара масал. Цхьан хана аграрни хиина Болгари комсий комбайний, сом чуэцача а рассада дIайогIача а машиний, портальни тракторий, лаьтта кийчдеча фрезай керттера производитель а хиина дIаэттай вай хана доттагIленга гIоллара ший партнерашта. Юртбоахама техника дунен тIарча 40 совгIча мехка лоаттаю БНР хIанз.

ДIадахаращца нийсдича нарарча пхе шера шоаза совдиргда регионе вIаши техника лоаттаелга 1,1 миллион единицага а кховчаш. НРБ, ВНР экспорт ю беццамаш, баьцедаараш, комсаш леладера йолча машинаштен оборудованеш. ГДР — ялат цIендеча машинашта. Польша — коартолаш ходжача, Румыне — теплицашта йолча трактораштен хьажкIаш цIеньеча а йокъаеча а машинаштен. Чехословаке — хо тоадеча агрегаташта. Советски Союзо тIа-тIа совъювлача масштабех лоаттаю ший партнерашта К-701 яха трактораш, «Нива» «Колос» яха ялат чуэца комбайнаш, свеклаш чуэца комбайнаш, кхыйола юртбоахама машинаш.

Дийцачо кхоачам боллаш хьахьоих гIулакхаш хьакъьале леладеро, эффективносто, кхыча факторашта белгалъяь берригней а хIаране а хьаштий духьа хIара мехка хила езаш йола производственни профиль. Производствана специализаци кооперировании яр СЭВ членаш долча мехкаша цхьана леладеча гIулакхий альфен оиетен хиина дIаэттад. ЧIоагIъенна дIаэттача вIаши новкъостал дара формаша ха совйоаккх, средствай кхом бу, продукце дикал лакхъю. Хьаэцаргья вай масала. КС-6 яха свеклаш чуэца комбайн. Из СССР, ГДР, Болгаре предприятешта яьча промышленни кооперироване кIориг я. Комбайна йола дизельни мотор, шассеш, вияи передача арахец советски заводаша. Цар кховчашду машин боккъонца вIашагIйоллара балхаш а Электронни сигнальни системех гидравлически гIирси Болгарера ух, хIаьта свекла хьаоахка аппарат, бункер а йоаллаш йола транспортер кабина ГДР предприятеша кийчъю.

Дукха ха йоацаш В. И. Ленина цIерагIча Мински производственни управлене «Беларусь» леладах йола трактор ларде а оттаяь хьакъий ГДР, ПНР, ЧССР специалисташ когадаь уллан а йоахиаш хургйола МТЗ-142 яха керда модель. Цун оригинальни оттамо йиш хулийт шера хенаца нийсдаь хIара деннарча балхашка хьежжа болх бара эша юртбоахама орудеш тIехьашкара а хьалхашкара а цунах Iоохка, вежта аьнча яхай тIа гIолла цкъа чакхйоалаш массехк операци чаккхьякиха.

ТIеххьарча шерашка кхаш ка араялиай лаьтта тоаду хIамаш дIаюв, уж чуэца, чуийна культураш кийчъю итташ кердача тайпаех йола пхьоалагIча класса машинаш. Цу даькъе цхьана леладу гIулакхаш берияте хилара хьакъехьара эггара дикагIа йола тешал да духхьал кнарарча пятилетка хьалхарча шин шерех ах шерех СЭВ чудоагIача мехкий машинни парка 220 эзар гаргга низ бола трактораш. 60 хьорнета гIортташ лакха эффективни ялат чуэца комбайнаш тIаккхийтта хилар.

Советски Союз специализаци еш я 66 тайпара юртбоахама машинаш арахепара. Шер-шера йоагIа Болгаре СССР хьаль эзар гаргга ялат чуэца комбайни эзар гаргта Т-150К яха чархаш йола трактори. Практически юрта боахама деррига доакъош чуоац Советски Союзон Польшон цхьана леладеча гIулакхаша. 1979 шера Польшага кхаьчача советски машинашеи оборудованеи дикка лакадир цун аграрни боахамаш технически Iалашдара гIулакх. Царна тIаккхийтар 13 эзар трактор, грузовик, хьажкIаши коартолаши чуийно комбайнаш. Ший аргIанна Польшо СССР юртбоахама балхашта лаьрхIа сомалаш ялат доккъаду агрегаташ.

Цу тайппара, белгалдийннад партнераша вIаши кхухьийтача мовхьий лостамаш. Масала, чехословацки машинашъераша кхухьийт вошал долча паччахьалкхенашта керттерча даькъе свеклаш, коартолаш чуийю комбайнаш, хо чуийду тайп-тайпара техника, доахан детта оборудовани, гидравлически мозхьаш тIадеттаргаш, удобренеш йоарижаергаш. Советски Союзера импорт ю ЧССР яхати свеклаши чуийеча комбайнашта ,еза-йоахкача тракторашта, мелиорацеиен лаьттанарча балхаштен лаьрхIача а хохаш чуийбеча а машинашта. ГДР-ера — коартолаш чуэцача машинаштен хьайбашта булла фуъ а баьцедаараш а чуийдеча машинаштен. Венгрера — баьццара горошек, сибаьа хетолгаш чуийдеча техникана.

Вай йийцача хIамаша хьагойт специализаце масштаб, шоай низашца из дакъа хIапзарча ханарча стандарташка хьежжа цуниа эшаш йолча техникапа Iалашдеча СЭВ членаш долча мехкий юрта боахама механизаци яра боарам. Уж деррига гIулакхаш даьчул тIехьагIа, механизаце средствашца Iалашхилар мишта латт гуш да кхы деце а. Венгре машинни паркаш. Даймехка хьаль техника 40 процент я цу чу, социалистически мехкий машинаш — 50 процент, капиталистически фермай яраш — 10 процент.

Йоккха экономически эффект лу НРБ, ВНР, ГДР, ПНР, СССР, ЧССР членаш йолча «Агромаш» яхача дунеи халкъашта юкъерча обществе гома чу яхьана гIулакхаш леладаро. 1976—1980 шерашта йолча «Агромаш» соглашене тIа лаьрхIа да шоашта юкъе дукха керда араш а йолаш йолча 62 тайпагIча машиний производствана специализаци кооперировании елга. Масала, комсаш чуэцарашта гIо деш я Болгаре, Венгре, СССР специалистана конструировать дань комбайн. Уж ба бIаь саго бергбола болх беш йола томаташ чуэца комбайн хьаьнрааш а. Дукха совгIа-эшашагIа йоацаш иззал я баьццара горошек чуэцача комбайна балха овсарле а. Низашта координаци яро йиш хилийтай хIара цу гIулакха юкъе дакъа лоацача мехка дукхха машинаш духхьал ший низашца кийчъеш йола производство вIаштIехьайоаккхаш хилча гIоргйолчул 50—70 процент кIезигагIа средствашца а ухийташ яраеца.

СЭВ членаш долча мехкаша юрта боахамеи кхачаи промышленностеи даькъе цхьана гIулакхаш леладара хьакъехьарча йIаьххача ханна йолча вIаши гIулакхаш леладара масштабаш, комплексность шеръеча целевой программо керда перспективаш оттаю юртарча къахьегамхошта хьалхашка, пхе шера а бIаьххача ханна а йолча планашта координаци яра процесс кIоаргъяра хIай ле хьаю.

Борис РЯБОВ.
(АПН).

Малхбузенгермански машара тIехьа бараш чIоагIа духьала бе США администраце лелаеча агрессивни арахьарча политиканеи из хьаллоацаш долча ФРГ довл деча гIоларашеи.

СУРТА ТIА: «Зурма лехача Картера хьалхашка халха ма дуяла!» «Шийла тIом юхабоагIаргбац!» — цу тайпара тIахьехамаш тIедолаш да городе Кельне хиннача демонстраце дакъа лоацача кхалсагагарча плаката тIера дешеш.

А. ГРИГОРЬЕВАН сурт.
ТАСС фотохроника.

ВОЛЫНСКИ ОБЛАСТЬ. Зизашцеи, тухацеи, сискалцеи накъабаьхкабар къьнача Луцке баха нах погранични б1уний ветераний Ерригсоюзни в1ашаг1кхетар долчу баьхкача пограничник баьцара фуражкаш тухкача наха.

Пограничник б1уний ветере т1а дошо алапашца д1аязъьн я фашистий моста г1ацита эттара хьалха дукъала эттача салтий, сержантий, эпсарий ц1ераш. Пограничник полкаш дакъа лоацаш хиннай Москва, Ленинград, Севастополь, Сталинград лораеча. 200 б1ухо - пограничник 1алаьмате доккха денало г1уллакхаш карарг1дувларах Советски Союза Турпала ц1и енна ва, дукхача доакъошта орденаш елнай.

В1ашаг1кхетаре дакъа лоацаш хиннараша — легендарни пограничникашта дийцар шоаш къона болча ханарча т1ема деноех, уж хилар города а областа а предприятешка, пограничник заставашка.

Ч1оаг1а дог тохалуш ладийг1ар ветераний дувнарашка пионераша, комсомолашца, къоначча пограничникаша дош делар цар традицеш т1ема сийлен ч1оаг1а ейн деш лорае аьнна.

СУРТА Т1А: тух-сискал хьаэцаш ва легендарни пограничник, Советски Союза Турпал Н. Ф. Карацупа.

ТАСС фотохроника.

Маркаша дувц

ОЛИМПИАДА—ФИЛАТЕЛЕ

Тематически коллекционироване дукхача тайпашта юкъе шерра яьржа я олимпийски тематика.

Маркаш спорти... Ца1 шоллаг1ча 1аткъаш дац уж наха дезадена ши г1улакх. Царна юкъера доттаг1ал ч1оаг1делар 1984-ча шерара XVIII Олимпиада йолаялалехьа. Х1аьта х1анз филатели олимпийски мероприятей программана юкъейоаг1аш я. Иштта. Дуней халкъашта юкъерча олимпийски комитета ч1оаг1ъяьй Олимпийски Ловзарий агитатор а цар летописе уттаер а хилара йола филателе бокъо.

Дош дургда вай олимпийски маркашта. Ширача за малахьа хиначча Олимпиадашта хетаьь 1896, 1906, 1939, 1960, 1964 шерашка Греце, тайп-тайпарча хана Болгарех Венгрех, ГДР-е а Румыне а, Бельгех Италех, кхыча мехкашка арахийцай маркаш.

Х1аьта вай замалахьарча олимпийски болама хетаьь хьалхара марка арахийцар а Греци я. Цул т1ехьаг1а 24 шу даьлча — 1920 шера из т1улакк хьаллаьцар Бельге, цхьа ха яьлча дукхача кхыйолча пачхьалкхенаша. Дуней шоллаг1а т1ом лаьттача шерашка Олимпийски Ловзараш чакх ца доахаш хиннал. Дале а, фашистски концлагерашка лийца боахкараша кора шоай «лагерни олимпиадеш». Царна хетаьь кхыкет тел къайлаг1а маркаш а кийчъеш хиннай цар. Г1оттаре к1езига мара ца йкса уж маркаш боча лораш коллекционераша.

1952 шера Хельсинке дукхьашха Олимпиаде дакъа лоацаш хилар Советски Союз. Цул т1ехьаг1а массехк шу даьлча олимпийски тематика юкъера советски филателона а. 1956 шера денз цу тематиках 82 марка, 11 почтови блок, 65 конверти почтови карточкей арахийцад вай мехка.

ССР спортсменаша Олимпиадашка дакъа лаццара истори вай мехки арахийцача маркаш т1а санна дуц кхычча мехкий враш т1а а. Москве хургйолча Олимпиадана хетаьь 1977 шера денз 43 марка а блок и арахийцай вайцига х1анале а. Олимпиада программане юкъедолхача спорта доакъоех, яхьаш чакхйоахаргйолча стадионех дуйцаш я уж.

П. МИНАЕВ,
филателистий общества Нохч-Г1алг1ай отделене председатель.

СУРТАШ Т1А: Москверча Олимпийски Ловзарашта хетаьь маркаш.

ФУТБОЛ

Мехка футболах йолча чемпионата арг1анарча туре Грознера «Терек» Таганроге моттигерча «Торпедо» яхача командаца ловзаш хилар 37-ча мае.

Из ловзар счет 1:0 йолаш «Терек» котйоалаш чакхдаьнад.

ЛОАРХ1АМЕ дешаш дийцар

Укх деношка Грозне КПСС обкома политически дешара Ц1аг1а хилар «Ленински атеистически т1ехьален вай замен» яха 1илма-практически конференци. Городерча школай, лаьрх1а йолча дешара заведеней а профессионально-технически училищай а преподавателаша дакъа лаьца из конференци кийчъьяр КПСС Грозненски горкомон РСФСР педагогически общества Нохч-Г1алг1ай республикански отделеней.

Цига «Ленински атеистически т1ехьалено д1а ма дехха деша баг1ача кагирхошта атеистически кхетам лург1а ч1оаг1дара хьакъехьара Грознерча дешара заведеней педагогически коллективай декхарех» яха доклад йир Л. Н. Толстоя ц1ераг1ча Нохч-Г1алг1ай пачхьалкхен университета доцента, республикански педагогически общества атеизма дешашта йолча 1илма-практически секце председатела **Е. П. Ковшаре.**

Педагогически коллективаша беш бола кагирхошта атеистически кхетам балара болх В. И. Ленина ший балхашка хьахьеккхача тайпара керда вахар хьакхоллара новкъарло еш мел долчоа, дин га дахара ерригача формашта дукъалира къовсам к1аьд ца луш, хеддаьа лоаттабе безаш хиларах бар доклада керттера чулоацам. Иштта докладчико теркам т1абахийтар из болх парте XXV съезда решенеша, «Идеологически, политико-кхетаме болх д1ахо товбарах» болча КПСС ЦК сопамо, парте Нохч-Г1алг1ай обкома III пленума решенеша д1а ма деха лелабе безаш хилара.

Шоай содоклдашка Грозненски педагогически училища директора **С. М. Моатсаева,** Грозненски гороно заведующе заместителa **Р. А. Дмитриенкос,** профтехобразоване республикански управлене начальника заместителa **Л-А. Л. Махтамерзаева** дийцар дешархошта юкъе 1илма-атеистически пропаганда яра города дешара заведеней педагогически коллективашта карарг1ахьнарех, белгалдехьар цу балха т1а нийслуш дола кхоачамбоацераш уж д1адахара х1аьтуд т1ехьаг1а де деза раш.

Цул т1ехьаг1а шин секцена бекъа а бенна болх беш хилар конференце доакъошхой. Естественни 1илмаш 1омадераша ладийг1ар университета доцента **И. Д. Пиунова** «Астрономе урокашка дешархой тешаме материалистически мировоззрени хьахилийтар», ПТУ-5 хьехархочо **В. Н. Бабичевас** «Хими хьехаш атеистически кхетам балар», медучилища преподавателa **К. А. Немзер** «Нохч-Г1алг1ай медицински училище атеистически кхетам балара балха опыт» яхаш даьча къамаьлашка.

Х1аьта общественни гуманитарни 1илмай секцешка ладийг1ар Грознерча № 31 йолча школа хьехархочо **Л. Б. Мужухоева** «Ленински философски атеистически идеяш обществоведене курса юкъе», хьехархой говзал лакхъяра республикански института болхлочо **В. Н. Будаевас** «Истори хьехаш атеистически кхетам балар», педучилища преподавателa **А. С. Моллаевас** «1адатий а цар1ий а т1ехьалсача г1улакхашца Грозненски педагогически училище дешар хьехарен кхетам баларен процессе къовсам лоттабара опытах» университета доцента **К. Б. Гайтукаева** «Литературен дин». Грознерча № 39 йолча школа хьехархочо **З. М. Бабулатовас** «Наьна меттен литератураи урокашка атеистически кхетам балар» яхача темаех даьча къамаьлашка.

Шинна а секце доакъошхой шоаш ладийг1ар доашхаш хилар. Конференце материалаш дешар хьехараи кхетам баларак болх кхы т1а а товбар дукъа пайда эцийтара д1айохьийтаргьа республика дешара заведеней педагогически коллективашка.

Т. РУДИК,
РСФСР педагогически общества Нохч-Г1алг1ай республикански отделене методист.

ДИКА САЛО1АРГДА

Хьат1аэттай дукхача наха туристски экскурсеш, походаш ю ха. Укх шера республика туристско-экскурсионни организацеша дика кийчо яьй кердача сезона. Хьалхара хьаьший т1аэцара мел эшар 1алашдаьд «Грозный», «Беной» яхача турбазашка туристаш накъаг1а бига кийчча ба экскурсоводаши инструктораши.

Туристашта езаеннача къаьнача маршруташта 1от1акхийттай массехк керда яр. Царех Ерригсоюзни ши маршрут Нохч-Г1алг1айчен столице д1айолалу. Укхаза экскурсоводаша наькъа арабаьннараш довзийтаргда города истори, цун т1емеи къахьегамеи сийленца кхаьз сийне моттигаш. Грознера баьлча уж г1оргба лакхача лоамашка уллача Цейски ледник болча.

Шоллаг1а маршрут форда йисте салаг1а ловш бараш ти лаьрх1а я. Уж Грознера баьлча Махачкале д1а а баха Каспе п1яжашка салю1аш хургба.

Иштта чулоацам болча г1а хургьа укх шера гражданска т1ема хана 11-ча Ц1ечa Эскаро баьча турпалча наькъаг1а йолха. 1942-ча шера Кавказ фашистски г1аьрахоех лораеш т1емаш лаьттача моттигашка г1олла йолха экскурсеш.

Укх шера Нохч-Г1алг1айче экскурсешка дакъа лоацаш а туристски маршруташка г1олла никъ беш а хургва республикера а араьхара т1авена а 470 эзар саг. Х1аьта туристски поездашца автобусашцеи самолеташцеи тайп-тайпарча городашка ухаш салоаргда 10 эзар гаргарча саго. Иштта болх беш хургьа Ереван, Тбилиси, Баку, Теберда яхача моттигашка йолха к1иранцийнахьара маршруташ.

Я. БУБНЕНКО.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

Грозненски района Йоккхача Атаг1арча «Коопзаготсырье» яхача республикански базо а х1аьта иштта районий заготовительни конторашa а масса меттех боарам боацаш эц бахача нахагара укх тайпара кердех йокъаяьй дарбан - технически бийдал цхьан килограммах укх лоха белгалбаь мах а болаш:

Бецций ц1ераш	Кердача баьца 1 килограммах, сом кеп.	Йокъаьлча баьца 1 кг, сом кеп.	Гулъю ха
Алтей — овла	0—24	1—50	б1аьста, гурахьа
Зверобой — буц	0—16	0—80	июнера гурралца
Хьажк1ий хьокса	0—38	2—00	сентябрь—октябрь
Ландыш — зиза	0—95	9—00	май
Мать-и-мачеха	0—16	1—00	июнь—июль
Динбарг — лорд	0—17	1—00	июль—сентябрь
Хьандарг — сом	0—30	1—20	сентябрь—октябрь
Ландыш — лорд	0—13	0—80	май—июнь
Ландыш — буц	0—28	1—80	май—июнь
Нитташ — лордаш	0—10	0—60	ахка
Боча б1ар — г1а	0—09	0—60	июнь—август
Марена — овла	0—40	2—50	б1аьсти—гуйра.

Хаттa х1ама дале телефон тоха: 3-38-10, 561, 1-61, 1-01.

«Коопзаготсырье» республикански база.

КАГИЙ НАХИ МЕХКАРИЙИ!

Наурски района № 20 йолча ГПТУ деша эцй ер укх специальностех:

8 класс чакхъяьккхараш

1. Мастер - кошаш лелаер.
2. Мастер - баьцадеараш лелаер.
3. Йоихарий лелаер.
4. Мастер-сожий бешамаш лелаер.
5. Чхьаг1ерен сойн производства мастер-чхьаг1ар доалхар (17 шерал к1езигаг1а ха йоацар).

10 класс чакхъяьккхараш.

1. Мастер-кошаш лелаер.
2. Чхьаг1арен сойн производство мастер-чхьаг1ар доалхар.
3. Мастер-зизаш лелаер-декоратор.

Деша баг1ара ха ерригача специальностех—1 шу. Дешархой 1алашбу кхачанца, т1адувхача барзкъанца, общежитеца. Производственни практика йолча хана даьккхача ахчах 33 процент дешархошта д1алел.

Деша д1аоттаре хила деза документаш:

1. Аттестат е дийша хилара тешал.
2. Заявлени.
3. ф. 286 йола медицински справка.
4. 3 фотокарточка (3х4).
5. Школера е болх беча моттигера характеристика.
6. Дезала хьакъехьара справка, паспорт, учета т1ера хьаваьлин дола воени билет ше хьаьхьнча деза.

Занятеш д1айолаергья группаш в1ашаг1йохкарта хьенкa 1 августе денз 1 сентябре кхаччалца.

Училище воаг1ар иштта ва везе: Къилбаседа Кавказа машиналаькъа Мин-Водех Моздоке г1олла Алкатова яхача станце кхаччалца.

НОХЧ-Г1АЛГ1АЙ РЕСПУБЛИКАНСКИ МУЗЫКАЛЬНИ УЧИЛИЩА Д1АКХАЙКАДУ

1980 — 1981 дешара шера дийнахьарча отделене деша нах д1ачуийбеш хилара

укх специальностех:

1. **фортепиано.**
2. **Меро боалла инструменташ** (ч1ондарг, альт, виолончель, контрабас).
3. **Халкъа инструменташ** (баян, домбра, балалайка, дахчин пандар, кхыараш).
4. **Духовой инструменташ** (тромбон, труба, валторна, гобой, кларнет, флейта, кхыраш).
5. **Хоровой дирижировани.**
6. **Музыка теори.**
7. **Илли алар.**

Д1ачуэцаш д1алуш йола экзаменаш хургья 1980 шера 6 июле денз 20 июле кхаччалца.

Фортепиано, мерз боалла инструменташ, хоровой дирижировани, музыка теори, халкъа инструменташ (баяна класс) специальностех деша отташ бараш музыкальни школа боараме дийша хила беза. Дешара ха 4 шу. Заявленеш д1ачуийю 1980 шера 1 июне денз 5 июле кхаччалца.

Деша д1аоттара хила деза ер документаш:

директора ц1ерег1а язъь заявлени, форма 286 йола медицински справка, дийша хилара тешал (подлинник), 4 фотокарточка (3х4 размер йолаш).

Училища адрес: г. Грозный, В. Терешкова-Николаевай ул., 2, тел. 3-36-67, 3-58-93.

ЯЛАТАШ ЧУЭЦАЧА ХАНА Ц1И ЯЛАРА КХЕРАМЗЛЕН ПРАВИЛАШ

I. ЯЛАТАШ ЧУЭЦА ДОЛАДАЛЕХЬА:

— ялаташ чуэца машинаши агрегаташи ц1и ярг1оацаш кийчъяра, ц1ера дукъала механизаторашта инструктаж яра, х1аьта иштта ялаташ чуэцачеи г1она доаг1араш кийчдечех хана ц1и ялара кхерамзлен правилаш кхоачашъяра хьалхара белхтоахаме хургбола нах хьожабе беза юртбоахама предприяте кулгалхочо;

— ц1и ялара дукъалара лаьрх1ача программах йола инструктаж чакхъяьккха еза ялаташ чуэца боханйтача трактористаша, комбайнераша, цар помощникаша, кхыча механизатораша, х1аьта иштта хургадеш бараша а. Ц1и ялара дукъалара инструктаж чакхъяьккханза бола нах ялаташ чуэцача болх бе т1ебитац;

— ялаташ чуэцача болх бе боханйташ бола колхозхой, болхлой, г1улакхера нах а иштта ц1и ялара кхерамзлен керттерча г1улакхех лаьца инструктаж яь хила беза;

— ялаташ кхачаш латтача хина кхаш лорадера доворцеши объектанаши хьожабу;

— ц1и йоаерйолча х1аманца 1алашъя хила еза ялаташ чуэца агрегаташ. Цу х1аманца 1алашъяьнза йола агрегатий ялаташ чуэцачеи доакъараш кийчдечех болх бе т1айтац;

— ц1и ялара дукъаларча г1улакхашка далача техника ялаташ чуэцара болхашта кийча йий хьажа еза х1ара юртбоахама предприяте в1ашаг1ъехкаш йола къаьстта комиссеш.

II. МУКЪА ЛАЦ машинаькъашцеи т1оаькъашцеи лаьрх1а д1аг1оастадаьча лаьттан оасам т1а ва бола ялатий д1аде. Цу оасаш т1ера хьенха буд ялатий кхашта 30 метрал юхехьа йоацаш тоохораш а яь д1аоттае еза.

Ка бола ялаташ кхачале хьалхаг1а хьуннех торф доаллача моттигаех, яьса уллача ареица, кирпаькъашцеи машинаькъашцеи оаг1ув а болаш дада ялатий кхаш, 4 метрал готтаг1а боаца оаса хьа а лаьца, тоилахьара хьенка а аха а деза.

Ялаташ чуэцале хьалхаг1а фийг будаш латтача хана ялатий кхаш дийнахьа цхьан комбайнана чуэцах мара хургдоацаш доакъош а даь декъа деза. Доакъошта юкъера йовкъаш 8 метрал готтаг1а йоацаш хьокх. Иштта хьенха ялат сихха хьа а даьнхе д1аоттаду. Цу оасашта юкъе г1олла пух токхаду шоралла 4 метр чу а даьце.

Хана лаьрх1а хьалъеш йола кхай т1ара станаш ялатай кхашта, хьатташта, арг1ашта, кхыдерашта 100 метрал юхехьа йоацаш хила еза. Кхашкарча станашта хьекъоастаь моттигаш гонахьара еа 4 метрал готтаг1а боацаш оаса чу а лаьце.

Кхашкарча станашка, ялаташ ц1ендеча хьаттанашка, аьлаеи чакхи арг1аш деотдолча участкашка г1аьле увзара кийчъяь моттигаш хила еза «Г1аьле увза моттиг» аьнна хьалтехе доаллаш йоазув а долаш.

Мукъа лац ялатий кхашкеи церна юкъеи, х1аьта иштта аьлаеи чаки арг1ашта цхьа а г1аьла увзо, гучахьа ц1и а йоаш болх бе.

Чуэцаш латтача ялатий кхашта гаттарг юхе кийчча латташ трактоера нух хила деза, нагахьа санна ц1и йоале а аьнна.

Ялаташ чуэцаш латтача хана мукъа лац кхай т1а аг1ийса юхаши ядийса гамашка йоагае, кхашка ц1ераш юва.

Зданештеи г1ирсаштеи 50 метрал ялатий кхашта 100 метрал юхехьа йоацаш хила еза ялата хьатташ. Хьатта лаьрх1а моттиг т1аьннача баьцех ц1еньяьа 4 метрал готтаг1а боацаш оаса чу а лаьца гобаьккха аьхам хила еза.

Хьаьттара машинаш болх бе йолалийтара ч1оаг1 а даь д1аоттадаь латтача ЧУХЬА ЛОАГОР ДОАГАДЕШ ДОЛЧА МОЛЛАГ1ЧА ДВИГАТЕЛАШКА БОЛХ БАЙТАЧА ХАНА УКХ ТАЙПАРА ПРАВИЛАШ КХОАЧАШЪЕ ЕЗА:

— агрегат д1аоттаеш йола моттиг нг1ийсача юхех, ехьача баьцех, кхыех 1оц1енгъе еза;

— доагор чудотта мегаргдац болх беш доацача двигателашта мара. Цу г1улакха лаьрххIа заправочни агрегаташ хила еза насос а шлангаш а йоахкаш, х1аьта нагахьа санна уж еце — д1акъайла металлически йоккостиш хила еза.

— б1арг локкаш саг воацаш йита мегаргьац хьатта болх беш йола машин.

Трактораш, комбайнаш, шоаш лела шассеш, косилкаш, автомобилаш ялаташ чуэцача болх бе т1айта мегаргьац цатане, зажигане системаш бокъонца нийсъяьчулл даьтта хьекхачули т1ехьаг1а мара.

Ялаташ чуэцача болх беш йолча двигателий, шоаш лелача шассей, косилкий, тракторий, автомобилий, комбайний к1ур арабетта турбаш тешаме сийгбоабергаш т1а а ехка кийчъя хила еза (турбоадув йоаллача двигателашкара д1аиниххача). Тедаденнея кхы тайпа сакхаташ доахкаши хила йиш яц коллектори к1ур арабетта турбаш в1ашкаоттачара прокладкаш.

Сийгбоабергаш йоахкаш хила еза зиба оахаш йола тракторан а, нагахьа санна уж балхаш чуэцанза делча ялатишта геттара юхе деш дале.

Двигатела к1ур арабеттача коллектора т1а ча нерг1аларш ца легийтар дукъа капоташ йоацаш а хьайийла юмоташ йолаш болх байта мегаргбиц тракторашка, шоаш лелача шассешка, автомобилашка. Капоташ а йоацаш чукъа доагор доагаду двигателаш латтача комбайний кхыча машиний к1ур арабетта коллектор лораеш т1ерен оаг1онарех й1оаххала къайла йоашкхаш металлически бот хул.

Двигатель электрически летабеш йолча тракторий шоаш лелача кхыча машиний выключатель хила еза ток д1аувзаргех аккумулятор кулгъйоаккхаш. Аккумуляторий клеммаш, дистанционни электромагнитни пускателаи генераторен стартераш тои чакхъюлийта х1алаш цар т1а кегартйоацаш лораь хила еза.

Юртбоахама машинаш т1ера электрически сета проводаш тешаме хьакъоастадаь, ч1оаг1даь, хьекхалуртдоацаш механически эе дертдоацаш лораь хила деза.

Машиний хьалг1ача оатхалий ярча саьнашта т1ег1оала т1ехйоалачеи 1ургашка г1олла чакхйоалачеи моттигашка электропроводаш лораде деза хьанча е пластмасса шодилгаш (тулкаш) т1а а ехка.

Двигателий радиатораш т1ера дом отработанни газашца д1айоаккхача хина ялатий кхашта юхе хила мегаргдац. Двигателий радиатораштара доч боагабе наальи лакхаш лелае МЕГАРГЬЯЦ.

Ялат чуэцаш йолча машиний ведущикашка в1ашаг1а хьекхалуш дола кхы доакъош д1еех ца далийтар дукъа наст-наста хьенка доза нарка ший хан-ханнахьа даьтта хьаккхарген уж тешаме ч1оаг1даь хиларгех. Юкъе приемни отбойни битерий стовкоря болташ ч1оаг1а т1ахьовзаьйий хьежа деза машиний механизмай хьувш йолча маьженашта юкъе хила йоаг1ача тайпара йовкъаш хилийтар дукъа.

Т1ахьоврчаденнача чахи баьцехи шоай хан-ханнахьа 1оц1ендаза дертдац битерий, ча 1оадергий, транспортерий, подборщиний г1овраш, комбайний кхыйола декъа маьженаш уллаш.

Ялаташ чуэцача машиний жнекаши транспортераши хан-ханнахьа 1оц1енъяьза яргьац фийтехи гамехи.

Кхашкарче хьаланика комбайнашка, тракторашка, кхыча машинашка доагор чудутта деза топливозаправщикашца доадаь двигателаш а долаш. Бийсана машинашка доагор чудутта МЕГАЦ.

Ялата кхашта 30 метрал юхехьа йоацаш хила еза ялаташ чуэца машинаши агрегаташи тоаьш лоаттаю моттиг.

ЯЛАТАШ ЧУЭЦАШ ЛАТТАЧА МОТТИГАШКА Ц1И ЯЬЛЧА:

—ялатий кхашна ц1и йоаеш йола х1амаш (огнетушителаш, хий кограш, шаабраш, йерта а галеш сарцаг1а а яьха, ц1и йоагача моттига лаьтта т1атесса деза.

Ялатий кхай т1а г1оалла ц1и д1а ца яржийтар дукъа ц1и яьнна моттиг гобаьккха аха еза. Оахаш йола оаг1ув хьакарйа еза яржача ц1ера сухалгех ма лоаттаргех хьежна. Оахача веса б1оаххача нах д1аоттабе боаг1а урог1а ухе сийгаши йоага ча 1ерпеши йоалра.

— ялаташ чуэцаш йоахкача агрегаташ т1а (комбайна т1а, косилка т1а, трактора т1а), х1аьта иштта комбайнаш т1ера ялат д1ауваш йолчи автоматниш т1а лаьна ц1и йовелга в1аштIехьдаккха а агрегат ялатий кхай т1ара сов чехка аракхха а еза.

Агрегат кхай т1ара аракккачул т1ехьаг1а мара хьаврикхосса мегаргдац комбайна ча1оадерга чура ча.

НГ1АССР МВД пожарни охрана управлени.
ВДПО республикански совет.

ТЕЛЕВИДЕНИ

29 МАЙ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — 1уйрайнара гимнастика.
9.05 — «Юлахьийна тракторист».
9.20 — «Пачхьалкхен доазув». Дукхача серей телевизиони фильм. Хьалхара фильм. «Вай воай, вай керда». Хьалхара сери.
10.25 — Эрсий халкъа инструментальни ансамбла концерт. Йистедаьнча — кераддараш.
14.30 — Кераддараш.
14.50 — «Юртара г1улакхаш». Документальни фильмай программа.
15.45 — «Никитай бера ха».
16.30 — «Фу 1омаду ПТУ».
17.00 — «Шахматий школа».
17.30 — «Дуней халкъий творчество» (Венгри).
18.00 — Миллионий ленински университет. «Ленина ц1ераца». Социалистически Дахе лораран В. И. Ленина дийнар.
18.30 — «Сакъердане ялеш».
18.45 — «Тахан дуней т1а».
19.00 — «1илма вахар» интервидени (Латвийски ССР 1илмай Академи). Передача д1аьхьа Социалистически Къахьегама Турпала Латвийски ССР 1илмай Академе президента А. К. Малмейстера.
19.45 — Д1аолал ССCР халкъа артиста Д. Гнатюка.
19.50 — «Пачхьалкхен доазув». Дукхача серей телевизиони художественни фильм. Хьалхара фильм. «Вай воай, вай керда»... Шоллаг1а сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Музыкальни вахар». Телевизиони журнал. Йистедаьнча «Тахан дуней т1а».

II ПРОГРАММА

8.00 — Передачий программа.
8.10 — «Вай бераш».
8.40 — Ленин моссовета депутат.
9.25 — «Астрологи». Телевизиони журнал.
18.05 — «Нохч-Г1алг1айчене г1оалла».
18.25 — «Хьунаг1а къахьа». Телеочерк.
18.35 — Атеистически темаш (нохчий меттала).
18.50 — «Дезала педагогика». «Саг-сага...».
19.25 — Хоамаш, реклама.
19.30 — «Шун кийсакаш т1а». Концерт (нохчий меттала).
20.05 — «Бийса сатийна хийла шуш, 1ашага бераш!».
20.15 — «Олимпийскай» бассейн хьесалара хетаьь йиш дара хьалу.
20.45 — Симфонически музыка ерриг еаг1ашаш. Г. Берлиоз. Фантастически симфони.
21.40 — Доазол дехьарча фильма экран. «Датчан маьчеинта дола хатча». Телевизиони художественни фильм. Хьалхара сери. (Итали).

30 МАЙ
I ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.40 — 1уйрайнара гимнастика.
9.05 — «Къонача творчество» (мультфильмаш).
9.35 — «Пачхьалкхен доазув». Дукхача серей художественни фильм. Хьалхара фильм. «Вай воай, вай керда...». Шоллаг1а сери.
10.40 — «Чуллая дег г1охлечка». Фильм-концерт. Йистедаьнча — кераддараш.
14.30 — Кераддараш.
14.50 — Бераш лорадара Дуней халкъашта юкъерча Денга. Документальни фильмай программа.
15.05 — «Бахачара 1алам».
16.15 — Е. Шевелева. Поэзи.
16.45 — «Москвай Москвичаш».
17.15 — Ф. Лист. Оркестрацара фортепианана йола шоллаг1а концерт.
17.40 — «Горизонт».
18.15 — «Решени т1аза» яхача телевизиони документальни фильма премьера. Хан-хана халкъа болхама доал дара т1ахара денаш.
18.45 — «Тахан дуней т1а».
19.00 — СССР футбола кубок. 1/4 финал. «Динамо» (Тбилиси) — «Динамо» (Киев). Шоллаг1а тайм. Тбилисера трансляци.
19.45 — «Къахьегама сийле хадабеш».
20.00 — СССР футбола кубок. 1/4 финал. «Спартак» (Москва) — «Шахтер» (Донецк). Шоллаг1а тайм. В. И. Ленина ц1ерарг1ча централни стадионера трансляци.
21.00 — «Ха».
21.35 — Эрмитаж. «Юкъерча б1аьшерий искусство».
22.05 — «Тахан дуней т1а».
22.20 — «Ялли-80».

II ПРОГРАММА

18.05 — «Нохч-Г1алг1айчене г1оалла».
18.25 — Киножурнал.
18.35 — «Ше вахача гороза юхь» (нохчий меттала).
18.50 — «Вы таксисти ж1адит». Художественни фильм. Шоллаг1а сери. «Наькъан в1ашаг1кхетача».
19.35 — «Хьуцкъам-50».
20.05 — «Бийса сатийна хийла шуш, 1ашага бераш!».
20.15 — «Нийсархо» (нохчий меттала).
20.45 — Н. Римский-Корсаков. «Шехеразада». Д1алоэх Москвоски пачхьалкхен симфонически оркестра.
21.40 — «Датчан маьчеинта дола хатча». Телевизиони художественни фильм. Шоллаг1а сери.

РАДИО

29 МАЙ

6.40 — «Юрт: г1улакхаши проблемаши» (г1алг1ай меттала).
6.55 — Хоамаш.
7.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» яхача газета обзор.
7.23 — «Сердало» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Дахкенна дола илли» (г1алг1ай меттала).
8.15 — «Агитатор кхай т1арча стане». Беседа (нохчий меттала).
8.30 — «Горизонтал декъа». Очерк (эрсий меттала).
8.40 — Йола чакхбаьнча (г1алг1ай меттала).
17.10 — Передачий программа. Хоттама сводка (эрсий меттала).
17.15 — Радиолавуса1артой декхарек оттадаь концерт (эрсий меттала).
17.30 — «Коммунисташ доаьхьр кийчача». Корреспонденци (г1алг1ай меттала).
17.45 — «Педагог хила воаг1аш». Корреспонденци (эрсий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, г1алг1ай меттала).
18.30 — Хоамаш.

30 МАЙ

6.40 — «Ялат чуэца техника кийча хилийта». Рейд (эрсий меттала).
17.15 — «Грозненский рабочий» яхача газета обзор.
7.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
7.30 — Хоамаш.
8.25 — «Къона таланташ» яхача циклa т1ара передача (нохчий меттала).
9.15 — Концерт (г1алг1ай меттала).
9.30 — А. Ведзижев «Дуд къайбар». Повеста оаг1онаш (г1алг1ай меттала).
9.50 — Музыка (эрсий меттала).
17.10 — Передачий программа. Хоттама сводка (эрсий меттала).
17.15 — «Советски патриотизми интернационализми айха хиъар». Беседа (нохчий меттала).
17.20 — «Машаран дуней хьакъай кхерамзаленнен т1ехьарча къовсамо хьалхе латташ». Беседа (г1алг1ай меттала).
17.40 — Халкъа музыка (г1алг1ай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, г1алг1ай меттала).
18.30 — Хоамаш.

Хоттам

Тахан республике г1оллех Грознех хувцалуш морхаш а йолаш, йовчан а йоацаш, малхбоалехьара секунде 3 — 8 метр ч1оаг1а мух а хьекхаш хилен фегара температура республике 19 — 24, Грозне 22 — 24 градус й1оахал йолаш хилен тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, тайп-тайпарча оаг1онашкахьара секунде 3 — 7 метр ч1оаг1а мух а хьекхаш хилен фегара температура бийсана 9 — 14, дийнахьа 21 — 26 градус й1оахал йолаш хилен тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске ул., 92. Телефонаш: редактора — 9-24-08; редактора заместителa — 9-24-03; бехктохама секретара — 9-24-00; отделий: партийни вахара — 9-24-04; промышленностеи транспортеи — 9-24-01; юрта боахама — 9-24-06; культура — 9-24-05; письмой — 9-24-07; корректоре — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора 9-24-08; заместителя редактора — 9-24-03; ответственного секретаря — 9-24-00; отделов: партийной жизни — 9-24-04; промышленности и транспорта — 9-24-01; сельского хозяйства — 9-24-06; культуры — 9-24-05; писем — 9-24-07; корректорской — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ерей, шоаттен деношка

СФ02212. «Грозненский рабочий» издательстви типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 2682.